

**Latvijas Republikas sestais kārtējais ziņojums
par Apvienoto Nāciju Organizācijas 1984.gada Konvencijas
pret spīdzināšanu un citādu cietsirdīgu, necilvēcīgu vai cilvēka
cieņu pazemojošu apiešanos un sodīšanu izpildi
par laika posmu no 2014.gada 1.janvāra līdz 2016.gada
31.decembrim**

SATURS

IEVADS

I.	Konvencijas 1.pants <i>Spīdzināšanas definīcija – atbildes uz Komitejas 1.jautājumu</i>	5.rindkopa
II.	Konvencijas 2. un 4.pants <i>Tiesiskā aizsardzība – atbildes uz Komitejas 2.jautājumu</i>	8.rindkopa
III.	Konvencijas 2.pants <i>Tiesiskā aizsardzība- atbildes uz Komitejas 3.jautājumu</i> <i>Pirmstiesas apcietinājums - atbildes uz Komitejas 4.jautājumu</i> <i>Taisnīga tiesa – atbildes uz Komitejas 5.jautājumu</i> <i>Nesamērīga spēka lietošana – atbildes uz Komitejas 6.jautājumu</i> <i>Nacionālā cilvēktiesību institūcija – atbilde uz Komitejas 7.jautājumu</i> <i>Vardarbība ģimenē – atbildes uz Komitejas 8.jautājumu</i> <i>Cilvēku tirdzniecība – atbildes uz Komitejas 9.jautājumu</i> <i>Nepilsoņi – atbildes uz Komitejas 10.jautājumu</i>	11.rindkopa 25.rindkopa 33.rindkopa 39.rindkopa 50.rindkopa 51.rindkopa 77.rindkopa 107.rindkopa
IV.	Konvencijas 3.pants <i>Patvēruma meklētāju situācija – atbildes uz Komitejas 11.jautājumu</i>	108.rindkopa
V.	Konvencijas 5., 7. un 8.pants <i>Izdošana – atbilde uz Komitejas 12.jautājumu</i>	123.rindkopa
VI.	Konvencijas 10.pants <i>Apmācības – atbildes uz Komitejas 13.jautājumu</i>	124.rindkopa
VII.	Konvencijas 11.-13.pants <i>Ieslodzījuma apstākļi – atbildes uz Komitejas 14.jautājumu</i> <i>Vardarbība starp ieslodzītajiem – atbildes uz Komitejas 15.jautājumu</i>	136.rindkopa 177.rindkopa
VIII.	Konvencijas 11. un 16.pants <i>Savaldīšanas līdzekļi ieslodzījuma vietās – atbildes uz Komitejas 16.jautājumu</i>	190.rindkopa
IX.	Konvencijas 14.pants <i>Cietušo tiesiskā aizsardzība, kompensācijas un rehabilitācija – atbildes uz Komitejas 17.jautājumu</i>	196.rindkopa
X.	Konvencijas 16.pants <i>Personas ar invaliditāti – atbildes uz Komitejas 18.jautājumu</i>	201.rindkopa
XI.	Citi jautājumi <i>Pretterorisma pasākumi – atbildes uz Komitejas 20.jautājumu</i>	207.rindkopa

PIELIKUMI

IEVADS

1. Latvijas Republikas (turpmāk – Latvija) trešais-piektais kārtējais ziņojums par Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) 1984.gada 10.decembra Konvencijas pret spīdzināšanu un citādu cietsirdīgu, necilvēcīgu vai cilvēka cieņu pazemojošu apiešanos un sodīšanu (turpmāk – Konvencija) izpildi tika izskatīts ANO Spīdzināšanas novēršanas komitejas (turpmāk – Komiteja) 51.sesijā 2013.gada 31.oktobrī un 1.novembrī Ženēvā.
2. Latvijas sestais kārtējais ziņojums par Konvencijas izpildi Latvijā (turpmāk – Ziņojums) aptver laika posmu no 2014.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 31.decembrim un sniedz atbildes uz Komitejas jautājumiem (CAT/C/LVA/QPR/6), kas tika pieņemti Komitejas 56.sesijā.
3. Ziņojums izstrādāts saskaņā ar Komitejas 2007.gada maijā 38.sesijā pieņemto ziņojumu sniegšanas procedūru (A/62/44, 23. un 24.rindkopa).
4. Ziņojumā ietverta informāciju apkopoja Ārlietu ministrija sadarbībā ar Iekšlietu ministriju, Labklājības ministriju, Tieslietu ministriju, Veselības ministriju un Ģenerālprokuratūru. Savu viedokli Ziņojuma izstrādē sniedza tiesībsargs.

I. KONVENCIJAS 1.PANTS

Spīdzināšanas definīcija – atbildes uz Komitejas 1.jautājumu

5. Latvija informē, ka 2015.gada 3.decembrī stājās spēkā grozījumi likuma “Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 24¹. pantā, ar kuriem tika grozīta spīdzināšanas definīcija. Pirms šo grozījumu spēkā stāšanās spīdzināšana tika definēta kā apzināta vairākkārtēja vai ilgstoša personas darbība vai bezdarbība, nodarot citai personai stipras fiziskas sāpes vai psihiskas ciešanas, vai apzināta vienreizēja personas darbība vai bezdarbība, sagādājot citai personai stipras fiziskas vai psihiskas ciešanas, lai ietekmētu tās apziņu vai gribu. Augšminētie grozījumi papildina definīciju, nosakot, ka spīdzināšana ir arī darbība vai bezdarbība, ietekmējot ne tikai cietušā, bet arī trešās personas apziņu vai gribu.
6. Latvija atsaucas uz iepriekšējā ziņojumā sniegto informāciju un norāda, ka *Krimināllikumā* ir iekļauti 14 panti, kuros ir kriminalizētas spīdzināšanas darbības, par ko tiek noteikts smagāks sods, proti, 71.² pants “Noziegumi pret cilvēci”, 74.pants “Kara noziegumi”, 125.pants “Tīšs smags miesas bojājums”, 126.pants “Tīšs vidēji smags miesas bojājums”, 130.pants “Tīšs viegls miesas bojājums”, 130.¹ pants “Spīdzināšana”, 230.pants “Cietsirdīga izturēšanās pret dzīvniekiem”, 272.¹ pants “Piespiešana dot nepatiesu paskaidrojumu, atzinumu vai tulkojumu parlamentārās izmeklēšanas komisijai”, 294.pants “Piespiešana dot liecību”, 301.pants “Piespiešana dot nepatiesu liecību, paskaidrojumu, atzinumu un tulkojumu”, 317.pants “Dienesta pilnvaru pārsniegšana” 338.pants “Vardarbība pret padoto”, 340 “Karavīra piekaušana un spīdzināšana”.
7. Šie *Krimināllikuma* panti kopā ar spīdzināšanas definīciju nodrošina sistemātisku pieeju kriminālatbildības noteikšanai par spīdzināšanu, un atspoguļo Konvencijas 1.pantā iekļauto spīdzināšanas definīciju.

II. KONVENCIJAS 2. UN 4.PANTS

Tiesiskā aizsardzība – atbildes uz Komitejas 2.jautājumu

8. 2014.gada 29.oktobrī spēkā stājās grozījumi *Krimināllikumā*, kas spīdzināšanu noteic kā patstāvīgu nodarījumu *Krimināllikuma* 130.¹pantā. Šajā pantā ir paredzēta kriminālatbildība par spīdzināšanu, ja šīm darbībām nav bijušas *Krimināllikuma* 125.pantā (tīšs smags miesas bojājums), 126.pantā (tīšs vidēja smaguma miesas bojājums) vai 130.pantā (tīšs viegls miesas bojājums) paredzētās sekas. Tādējādi ir nodrošināts, ka personu var saukt pie kriminālatbildības par spīdzināšanu arī tajos gadījumos, kad spīdzināšana ir patstāvīgs noziedzīgs nodarījums, ko neaptver citu noziedzīgu nodarījumu sastāva pazīmes.
9. Par spīdzināšanu *Krimināllikuma* 130.¹pantā paredzētais sods ir brīvības atņemšana uz laiku līdz vienam gadam vai īslaicīga brīvības atņemšana, vai piespiedu darbs, vai naudas sods. *Krimināllikuma* 130.¹pantā sankcijas noteiktas atbilstoši noziedzīgu nodarījumu smagumam, bīstamībai, kaitīgumam, kā arī *Krimināllikuma* sistēmiskumam.
10. Kriminālatbildības noilgums par spīdzināšanu *Krimināllikuma* 130.¹panta izpratnē ir pieci gadi no dienas, kad šis noziedzīgais nodarījums izdarīts. Latvija arī atsauca uz iepriekšējā ziņojumā sniegto informāciju un norāda, ka *Krimināllikums* atbilstoši ANO 1998.gada Romas starptautiskās krimināltiesas statūtiem paredz noilguma neiestāšanos tikai par tiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kas izdarīti pret mieru, cilvēci, kara noziegumiem vai genocīdu. Latvija uzskata par nozīmīgu paturēt Latvijas kriminālatbildības sistēmu vienotu un savstarpēji saskanīgu. Lielākajā daļā *Krimināllikumā* noteikto gadījumu noilgums par darbībām, kas saistītas ar spīdzināšanu, iestājas 10 gadu laikā, kas Latvijas ieskatā ir pietiekami, un šāds noilguma ilgums ļauj spīdzināšanas upurim samērīgā laika periodā ziņot tiesībsargājošajām iestādēm par pārdarījumu un ļauj saukt pie atbildības vainīgās personas.

III. KONVENCIJAS 2.PANTS

Tiesiskā aizsardzība – atbildes uz Komitejas 3.jautājumu

11. Attiecībā uz personas, kurai ir atņemta brīvība, tiesībām tikt informētai par viņas tiesībām un tiesībām uz advokātu, Latvija sniedz šādu informāciju. Saskaņā ar *Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma* 12.pantu pēc ievietošanas izmeklēšanas cietumā apcietināto viņam saprotamā valodā (ja nepieciešams, pieaicinot tulku) nekavējoties iepazīstina ar viņa tiesībām un pienākumiem, kā arī informē par amatpersonām, pie kurām apcietinātais var vērsties ar sūdzībām un lūgumiem (papildus skatīt Latvijas iesniegtās papildinformācijas, atbildot uz ANO Komitejas pret spīdzināšanu rekomendāciju 9., 19. un 21.rindkopu (turpmāk – Papildinformācija), 3. un 4.rindkopu)
12. 2016.gada 23.martā spēkā stājās grozījumi *Kriminālprocesa likumā*. Ar šiem grozījumiem *Kriminālprocesa likuma* 60.²panta trešās daļas 2.punktā ir noteikts, ka aizturētā, aizdomās turētā vai apsūdzētā persona aizturēšanas vai apcietināšanas gadījumā var pieprasīt, lai par aizturēšanu vai apcietināšanu paziņo tās

tuviniekiem, mācību iestādei, darba devējam, kā arī sazinās ar vienu no tiem, ciktāl šāda sazināšanās neapdraud citu personu pamattiesības, sabiedrības intereses un netraucē kriminālprocesa mērķa sasniegšanai.

13. Saskaņā ar *Kriminālprocesa likumu* no brīža, kad persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, tiek iesaistīta procesuālās darbības veikšanā vai procesa virzītājs atklātībai darījis zināmu informāciju par kriminālprocesa uzsākšanu pret to, tā iegūst procesuālās tiesības uz aizstāvību. Aizturētajam, aizdomās turamajam un apsūdzētajam ir tiesības nekavējoties uzaicināt aizstāvi un noslēgt ar viņu vienošanos vai izmantot valsts nodrošināto juridisko palīdzību, ja šī persona pati par saviem līdzekļiem nevar noslēgt vienošanos ar aizstāvi (papildus skatīt Papildinformācijas 5.-8.rindkopu).
14. Prokuratūras iestādēs 2014.gadā saņemtas 9 sūdzības no apcietinātajām personām par advokāta nenodrošināšanu vai par nekvalitatīvas juridiskās palīdzības sniegšanu un 1 sūdzība par radnieku neinformēšanu par personas aizturēšanu, savukārt 2015.gadā saņemtas 7 sūdzības no apcietinātajām personām par advokāta nenodrošināšanu vai par nekvalitatīvas juridiskās palīdzības sniegšanu. 2016.gadā saņemtas 6 sūdzības no apcietinātajām personām par advokāta nenodrošināšanu vai par nekvalitatīvas juridiskās palīdzības sniegšanu, 2 sūdzības par radnieku neinformēšanu par personas aizturēšanu un 1 sūdzība par konkrēta advokāta neuzaicināšanu un radnieku neinformēšanu par personas aizturēšanu. Lielākā daļa no minētajām sūdzībām tika noraidītas kā nepamatotas.
15. Sūdzības par advokāta nenodrošināšanu galvenokārt saistītas ar personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, vēlmi pieaicināt kriminālprocesā konkrētu zvērinātu advokātu, ar kuru viņam nav noslēgta vienošanās. Vienlaikus jānorāda, ka procesuālo darbību laikā šīm personām tika nodrošināta aizstāvība, pieaicinot valsts nodrošināto aizstāvi.
16. Latvija atsauca uz iepriekšējā ziņojuma 49.rindkopā sniegto informāciju un norāda, ka saskaņā ar *Kriminālprocesa likuma* 79.pantu par aizstāvi kriminālprocesā var būt zvērināts advokāts, zvērināta advokāta palīgs, Eiropas Savienības (turpmāk – ES) dalībvalsts pilsonis, kurš ieguvis advokāta kvalifikāciju kādā no ES dalībvalstīm, un ārvalsts advokāts saskaņā ar Latvijai saistošu starptautisko līgumu par juridisko palīdzību.
17. Saskaņā ar *Advokatūras likuma* 3.pantu advokāts ir neatkarīgs un profesionāls jurists, kas sniedz juridisko palīdzību, aizstāvot un pārstāvot tiesā un pirmstiesas izmeklēšanā personu likumīgās intereses, sniedzot juridiskas konsultācijas, gatavojot juridiskus dokumentus un veicot citas juridiskas darbības. Latvijā par advokātiem var būt zvērināti advokāti, zvērinātu advokātu palīgi un ES dalībvalstu pilsoņi, kuri ieguvuši advokāta kvalifikāciju kādā no ES dalībvalstīm.
18. Latvija norāda, ka valsts nodrošinātas juridiskās palīdzības sniegšanai kriminālprocesa ietvaros pastāv cits juridiskās palīdzības sniegšanas mehānisms, nekā ārpus tiesas un tiesvedībā civillietās un noteikta veida administratīvajās lietās (skatīt Latvijas Republikas Vispārējo pamatdokumenta par laika posmu no

2002.gada līdz 2016.gadam (turpmāk – Vispārējais Pamatdokuments) 133.rindkopu).

19. *Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma* normas neattiecas uz juridiskās palīdzības nodrošināšanu kriminālprocesā, bet gan tikai civillietās, pārrobežu strīdu lietās un noteiktos gadījumos administratīvajās lietās. Zvērināti notāri, zvērināti tiesu izpildītāji, valsts atzītu augstskolu zinātņu doktori, biedrības un nodibinājumi, kas noteikti *Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma* 30.pantā, nesniedz valsts nodrošinātu juridisko palīdzību kriminālprocesa ietvaros.
20. Līgumus par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniegšanu ar Juridiskās palīdzības administrāciju advokāti un citas *Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma* 30.pantā noteiktās personas slēdz tikai par juridiskās palīdzības sniegšanu civillietās, pārrobežu strīdu lietās un administratīvajās lietās. Kriminālprocesa ietvaros advokāti līgumu par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniegšanu ar Juridiskās palīdzības administrāciju neslēdz.
21. Kriminālprocesa ietvaros valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, un cietušajam tiek nodrošināta atbilstoši *Kriminālprocesa likumā* paredzētajai kārtībai. Atbilstoši *Kriminālprocesa likuma* 80.panta pirmajai, trešajai un ceturtajai daļai vienošanos ar advokātu par aizstāvību slēdz pati persona vai tās interesēs citas personas, ja persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, nav noslēgusi vienošanos par aizstāvību, bet aizstāvja piedalīšanās ir obligāta vai persona vēlas aizstāvja piedalīšanos (skatīt iepriekšējā ziņojuma 52.-54.rindkopu).
22. 2014.gada 1.janvārī stājās spēkā grozījumi Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumos Nr.1493 “Noteikumi par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjomu, samaksas apmēru, atlīdzināmajiem izdevumiem un to izmaksas kārtību”, kas noteica pārejas periodu no 2014.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 1.janvārim, ik gadu palielinot apmaksājamo valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības veidu samaksas apmēru (skatīt Papildinformācijas 26.rindkopu). Ar grozījumu spēkā stāšanās tika uzsākta agrāk neapmaksājamo valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības veidu apmaksa. 2015.gadā stājās spēkā grozījumi augšminētajos noteikumos, ar kuriem tika samazināts pārejas perioda termiņš, tādejādi ātrāk palielinot darba samaksu valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniedzējiem.
23. Sākot ar 2016.gada 1.jūliju samaksu par valsts nodrošināto juridisko palīdzību – pārstāvību un aizstāvību kriminālprocesā – aprēķina par pilnām trīsdesmit minūtēm. Aprēķināšanas metodikas maiņa ļauj veikt precīzāku samaksu valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniedzējam, atbilstoši reālajam laikam, kas tika veltīts juridiskās palīdzības sniegšanai, vienlaikus nodrošinot finanšu līdzekļu racionālu izmantošanu.
24. Neskatoties uz atlīdzības apmēra palielināšanu par sniegto valsts nodrošināto juridisko palīdzību, juridiskās palīdzības sniedzēju, ar kuriem ir noslēgti valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības līgumi, skaita pieaugums ir neliels.

Pirmstiesas apcietinājums – atbildes uz Komitejas 4.jautājumu

25. Attiecībā uz pirmstiesas apcietinājuma ilgumu Latvija sniedz šādu informāciju. Ar 2012.gada 20.decembra grozījumiem *Kriminālprocesa likuma* 277.pantā par diviem mēnešiem tika samazināts apcietinājuma maksimālais termiņš personai, kuru tur aizdomās vai apsūdz kriminālpārkāpuma izdarīšanā. Tāpat šīm personām tika samazināts arī apcietinājuma termiņš pirmstiesas procesā, nosakot, ka pirmstiesas procesā personu apcietinājumā var turēt ne ilgāk par 20 dienām (agrāk – divi mēneši). Latvija informē, ka ziņošanas periodā attiecībā uz citām personām, kuras tiek turētas aizdomās vai apsūdzētas par smagākiem noziedzīgiem nodarījumiem, nav mainījušies pirmstiesas apcietinājuma termiņi.
26. Saskaņā ar *Kriminālprocesa likuma* 243.pantu personai, neskaitot apcietinājumu, kriminālprocesa ietvaros var piemērot 10 citus drošības līdzekļus, proti, dzīvesvietas maiņas paziņošanu, pieteikšanos noteiktā laikā policijas iestādē, aizliegumu tuvoties noteiktai personai vai vietai, noteiktas nodarbošanās aizliegumu un aizliegumu izbraukt no valsts, uzturēšanos noteiktā vietā, personisko galvojumu, drošības naudu, nodošanu policijas uzraudzībā vai mājas arestu. Nepilngadīgajam kā drošības līdzekli var piemērot arī nodošanu vecāku vai aizbildņu pārraudzībā un ievietošanu sociālās korekcijas izglītības iestādē, savukārt karavīram kā drošības līdzekli var piemērot arī nodošanu vienības komandiera (priekšnieka) pārraudzībā.
27. Latvija norāda, ka pirmstiesas apcietinājums praksē tiek piemērots aizvien retāk – ja 2010.gadā pirmstiesas apcietinājumā tika turētas vairāk par 2000 personām, tad 2013.gadā apcietināto jau bija samazinājies līdz 1518 personām (par 25%).
28. Saskaņā ar *Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma* 4.panta pirmo un trešo daļu apcietinājumu izpilda izmeklēšanas cietumā. *Aizturēto personu turēšanas kārtības likuma* 1.panta 2.daļa noteic, ka īslaicīgās aizturēšanas vietā, ja nepieciešams, var ievietot administratīvi aizturētās un arestētās personas, kā arī apcietinātās un notiesātās personas, ja tas nepieciešams procesuālo darbību veikšanai. Tāpat likumā noteiktajos gadījumos īslaicīgās aizturēšanas vietās var ievietot personas, kuras aizturētas *Imigrācijas likumā* noteiktajā kārtībā, izņemot mazāk aizsargātās personas. *Aizturēto personu turēšanas kārtības likuma* grozījumi, kas stājās spēkā 2016.gada 26.maijā, noteic 7 dienu limitu meklēšanā esošu apcietināto personu un ar brīvības atņemšanu notiesāto personu ievietošanai īslaicīgās aizturēšanas vietā pēc aizturēšanas, līdz to pārvietošanai uz izmeklēšanas cietumu vai brīvības atņemšanas iestādi.
29. Valsts policijas amatpersonas apcietinātās personas no izmeklēšanas cietumiem un brīvības atņemšanas iestādēm uz īslaicīgās aizturēšanas vietu konvojē saskaņā ar tiesu, prokuratūras un Valsts policijas pieprasījumiem. Atbildīgās amatpersonas veic nepieciešamos pasākumus, lai maksimāli samazinātu laiku, kurā šīs personas atrodas īslaicīgās aizturēšanas vietās. Turklāt 2014.gadā Valsts policijas struktūrvienībām tika dots uzdevums mazināt personu pārvietošanu uz īslaicīgās aizturēšanas vietām, pārvietojot tās tikai izņēmuma gadījumos, pamatojoties uz īpašiem apstākļiem, un uz iespējami īsāku laiku. Pēdējos gados no cietumiem

konvojēto personu atrašanās ilgums īslaicīgās aizturēšanas vietā ir samazinājies (skatīt 1.pielikumu).

30. Latvija norāda, ka apcietinātās personas atrašanās īslaicīgās aizturēšanas vietā ilgums ir atkarīgs no lietas sarežģītības, no procesuālo darbību daudzuma, no attiecīgā tiesā izskatāmajiem procesiem un noslodzes. Lai piedalītos tiesas sēdē, apcietinātā persona tiek ievietota īslaicīgās aizturēšanas vietā uz laiku vidēji līdz vienai nedēļai, kas saistīts ar konvojēšanas grafiku, ko apstiprina Valsts policijas priekšnieks, saskaņojot ar Ieslodzījuma vietu pārvaldi. Vienlaikus jānorāda, ka daļā tiesu ir pieejams aprīkojums dalībai tiesas sēdē videokonferences režīmā, un šis sēžu formāts ar katru gadu tiek pielietots arvien biežāk. Šādos gadījumos apcietinātā persona piedalās tiesas sēdē, atrodoties cietumā.
31. Attiecībā uz administratīvā aresta piemērošanu Latvija sniedz šādu informāciju. Spēkā esošajā *Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā* arests joprojām ir paredzēts kā administratīvā soda veids, taču nākotnē no tā plānots atteikties, proti, parlamentā 2.lasījumā ir pieņemts likumprojekts "*Administratīvo pārkāpumu procesa likums*", kurā vairs netiek paredzēts arests kā administratīvais sods. Plānots, ka *Administratīvo pārkāpumu procesa likums* stāsies spēkā 2020.gada 1.janvārī. Tāpat Latvija vēlas informēt, ka par spīdzināšanu vai nežēlīgu, necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos Konvencijas izpratnē administratīvais sods nacionālajos normatīvajos aktos netiek paredzēts.
32. Latvija informē, ka 2014.gadā tiesa piemērojusi administratīvo arestu 2692 gadījumos, un šajā gadā administratīvo arestu izcietušas 1943 personas. 2015.gadā tiesa piemērojusi administratīvo arestu 2816 gadījumos, un šajā gadā administratīvo arestu izcietušas 2060 personas. 2016.gadā tiesa piemērojusi administratīvo arestu 2753 gadījumos, un šajā gadā administratīvo arestu izcietušas 1815 personas.

Taisnīga tiesa – atbildes uz Komitejas 5.jautājumu

33. Latvija informē, ka kopš 2013.gada lietu izskatīšanas termiņiem ir tendence samazināties, vai arī tie ir stabili, kas norāda uz tiesas darba efektivitātes noturīgumu. Attiecībā uz tiesvedības sistēmas ātruma un efektivitātes uzlabojumiem skatīt 3.pielikumu.
34. Lai stiprinātu tiesu funkcijas izpildi, Latvijā tiek īstenota tiesu teritoriju pārskatīšana (sagaidāms, ka no 34 rajona (pilsētas) tiesām reformas rezultātā tiks izveidotas 9 rajona (pilsētas) tiesas), kā arī pārskata periodā ir pabeigta pāreja uz tīro instanču tiesām (skatīt Vispārējā Pamatdokumenta 45.rindkopu), un ir ieviesta tiesas specializācija (paredzēta konkrētu lietu kategoriju piekritība vienai konkrētai tiesai).
35. 2017.gada 1.janvārī stājās spēkā grozījumi *Civilprocesa likumā*, kas vienkāršo saziņu ar procesa dalībniekiem, samazinot ierakstītu sūtījumu izmantošanu civilprocesā un veicinot elektronisko saziņu starp tiesu un noteiktu personu grupām. Paredzēts, ka turpmāk zvērinātam notāram, zvērinātam tiesu izpildītājam, valsts un pašvaldību iestādei par tiesas sagatavotiem dokumentiem, kā arī par

citiem elektroniski sagatavotiem dokumentiem tiks paziņots elektroniskā pasta sūtījumā. Savukārt zvērinātam advokātam šādus dokumentus tiesa paziņo, izmantojot Tiesu informatīvās sistēmas datu izplatīšanas risinājumu. Saziņai ar citām personām, piemēram, fiziskām personām vai privāto tiesību juridiskām personām, tiesa izmanto elektroniskās komunikācijas risinājumu, ja personas tai būs piekritis. Šie grozījumi virzīti kopā ar līdzīga rakstura grozījumiem *Kriminālprocesa likumā*, paredzot atteikšanos no ierakstītiem pasta sūtījumiem ar paziņojumu par sūtījuma saņemšanu tiesas procesā¹, kā arī paredzot, ka aizstāvim, valsts un pašvaldību iestādei tiesa pavēsti nosūta elektroniskā pasta sūtījumā.

36. Ar 2016.gada 23.novembra grozījumiem arī *Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā* pārskatīts normatīvais regulējums attiecībā uz dokumentu nosūtīšanu ierakstītā pasta sūtījumā, paplašinot elektroniskās komunikācijas iespējas, tajā skaitā nosakot, ka tiesa saziņā ar iestādi izmanto elektroniskā pasta starpniecību vai paziņošanu tiešsaistes sistēmā, ja iestāde paziņojusi tiesai par tās dalības reģistrēšanu šajā sistēmā. Pārējiem lietas dalībniekiem tiesas sagatavotus vai tiesā elektroniski iesniegtus dokumentus nosūtīs uz lietas dalībnieka elektroniskā pasta adresi vai paziņojot tiešsaistes sistēmā, ja tiesā būs saņemts šāds lūgums. Tāpat grozījumi paredz, ka nolēmumi pēc to pasludināšanas būs pieejami tiesas kancelejā un netiks sūtīti lietas dalībniekiem, tādējādi ekonomējot finanšu līdzekļus. Kopējais grozījumu mērķis ir ne tikai vienkāršot saziņu, bet arī samazināt saziņas ar procesa dalībniekiem nodrošināšanai nepieciešamos resursus. Ietaupītie valsts budžeta līdzekļi tiks novirzīti tiesas darbinieku atlīdzībai, nodrošinot samērīgu un darba pienākumiem atbilstošu atalgojumu. Līdzīga rakstura grozījumi, paplašinot tiesas elektroniskās saziņas iespējas ar zvērinātiem advokātiem, izmantojot tiešsaistes sistēmu, 2017.gada 1.martā stājās spēkā *Administratīvā procesa likumā*.
37. Latvija informē, ka parlamentā ir atbalstīti grozījumi likumā "*Par tiesu varu*", kas mazina politisko ietekmi attiecībā uz tiesnešu karjeras (tiesnešu izvirzīšanas, iecelšanas, apstiprināšanas un pārceļšanas amatā) jautājumiem. Tiek paplašināta Tieslietu padomes kompetence rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja un apgabaltiesas priekšsēdētāja iecelšanā, izraudzīšanās kārtībā, un atbrīvošanā no amata, tiesneša pārceļšanā uz vakanto tiesneša amatu augstāka vai zemāka līmeņa tiesā, rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augstākās tiesas tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības noteikšanā. Tādējādi šo jautājumu izlemšana tiks koncentrēta pašā tiesu varas atzarā.
38. 2011.gadā tika izdarīti vairāki grozījumi likumā "*Par tiesu varu*", kas ir saistīti ar tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanu. Likumā tika noteikts, ka tiesneša profesionālās darbības kārtējo novērtēšanu veic reizi piecos gados, kā arī tika noteikti objektīvi profesionālās darbības izvērtēšanas kritēriji, piemēram, izvērtējot tiesnešu sagatavoto nolēmumu struktūru, tajos ietverto juridisko argumentāciju, materiālo un procesuālo normu piemērošanu, kā arī tiesību palīgavotu izmantošanu, izvērtējot tiesneša tiesas procesa vadību, darba organizāciju, statistikas datus par tiesneša darbu. Tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanu veic Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija, kas ir tiesnešu pašpārvaldes institūcija.

---

¹ Pirmstiesas kriminālprocesā joprojām tiek saglabāta iespēja pasta sūtījumu nosūtīt gan parastā sūtījumā, gan ierakstītā sūtījumā ar paziņojumu par sūtījuma saņemšanu.

39. Latvija informē, ka 2015.gada 1.novembrī spēkā stājās *Iekšējās drošības biroja likums* un ir izveidots Iekšējās drošības birojs, lai nodrošinātu Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu, izņemot Drošības policiju, amatpersonu un darbinieku izdarīto noziedzīgo nodarījumu efektīvu, objektīvu un neatkarīgu izmeklēšanu, kā arī ar vardarbību saistīto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanu, kurus, pildot dienesta pienākumus, izdarījušas Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm, pašvaldības policijas darbinieki un ostas policijas darbinieki (skatīt Vispārējā Pamatdokumenta 54.rindkopu). Iekšējā drošības biroja izmeklētajos pirmstiesas kriminālprocesos tiek nodrošināta gan institucionāla, gan hierarhiska neatkarība starp izmeklētāju un aizdomās turēto, jo Iekšējās drošības birojs vairs nav Valsts policijas sastāvā, bet atrodas iekšlietu ministra pārraudzībā.
40. Ņemot vērā jaunā Iekšējās drošības biroja izveidošanu, Valsts policijā 2015.gada 1.novembrī izveidots Iekšējās kontroles birojs. Šīs struktūrvienības pamatuzdevumi ir organizēt un veikt iekšējās kontroles un uzraudzības funkcijas korupcijas novēršanas jomā Valsts policijā; nodrošināt dienesta disciplīnas un likumības nostiprināšanu Valsts policijas struktūrvienībās; analizēt, plānot, koordinēt un veikt pasākumus likumpārkāpumu, kurus izdarījušas Valsts policijas amatpersonas un darbinieki, novēršanā un atklāšanā.
41. Iekšējās drošības birojā laika posmā no 2015.gada 1.novembra līdz 2016.gada 31.decembrim saņemtas 330 sūdzības no personām par vardarbības pielietošanu no amatpersonas puses dienesta pienākumu pildīšanas laikā: 271 gadījumā pieņemts lēmums par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu, jo notikumā nav bijis noziedzīga nodarījuma sastāvs vai pārbaudes gaitā konstatēts, ka nav noticis noziedzīgs nodarījums; 36 gadījumos uzsākts kriminālprocess; 23 gadījumos, pamatojoties uz *Iesniegumu likumu*, saņemtās sūdzības nosūtītas pēc piekrišanas citām iestādēm vai arī iesniedzējiem sniegtas atbildes, jo pārbaudes gaitā iegūtās ziņas norādīja uz to, ka konkrēto sūdzību izskatīšana neietilpst Iekšējā drošības biroja kompetencē.
42. Iekšējās drošības birojs no 2015.gada 1.novembra līdz 2016.gada 31.decembrim veicis izmeklēšanu 48 kriminālprocesos par iespējamu nesamērīga spēka pielietošanu (t.sk. no citām iestādēm pēc piekrišanas saņemtajos kriminālprocesos), no tiem: 37 kriminālprocesi ir izbeigti, jo izmeklēšanas gaitā konstatēts, ka nav noticis noziedzīgs nodarījums, notikumā nav bijis noziedzīga nodarījuma sastāva vai konstatēts kāds cits no *Kriminālprocesa likuma* 377.pantā minētajiem kriminālprocesu nepieļaujošajiem apstākļiem; 8 kriminālprocesi ir nosūtīti prokuratūrai kriminālvajāšanas uzsākšanai pret 14 personām; 3 kriminālprocesos turpinās pirmstiesas izmeklēšana.
43. Par Valsts policijā saņemtajām un izskatītajām sūdzībām par iespējamiem vardarbības gadījumiem no Valsts policijas amatpersonu un darbinieku puses pirms reorganizācijas un Iekšējā drošības biroja izveides skatīt 4.pielikumu.
44. Salīdzinot ar 2015.gadu, 2016.gadā ir samazinājies sūdzību skaits tiesībsargam par cietuma darbinieku cietsirdīgu un pazemojošu attieksmi, morālu ietekmēšanu un

fiziska spēka pielietošanu. Kopumā par šo jautājumu 2015. un 2016.gadā reģistrēti 35 iesniegumi. Nemainīgi lielākoties sūdzības satur norādes uz ieslodzītā morālu ietekmēšanu, darbinieku necenzēto leksiku, iespējamu apzinātu sliktāku soda izciešanas apstākļu vai nelabvēlīga mikroklimata radīšanu starp ieslodzītajiem. Par cietuma darbinieku fiziska spēka pielietošanu pret ieslodzīto 2015. un 2016.gadā saņemtas 8 sūdzības.

45. 2014.gadā pēc *Krimināllikuma* 317.panta par dienesta pilnvaru pārsniegšanu tiesā pieņemts 1 attaisnojošs spriedums un 1 notiesājošs spriedums, 2015.gadā – pieņemti 4 notiesājoši spriedumi un 1 spriedums, kurā 1 persona ir attaisnota un 1 persona notiesāta, bet 2016.gadā pieņemts 1 attaisnojošs spriedums un 4 notiesājoši spriedumi.
46. 2014.gadā pēc *Krimināllikuma* 318.panta par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu tiesā pieņemti 2 notiesājoši spriedumi, 2015.gadā pieņemti 2 attaisnojoši spriedumi un 2 notiesājoši spriedumi, 2016.gadā pieņemti 2 attaisnojoši spriedumi un 4 notiesājoši spriedumi.
47. Attiecībā uz tiesībsargājošo iestāžu amatpersonu atstādināšanu no amata, kamēr pret šo personu uzsākts kriminālprocess, Latvija sniedz šādu informāciju. Drošības policijas, Iekšējās drošības biroja, Valsts policijas, Valsts robežsardzes, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta (Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādes) un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonas saskaņā ar *Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likuma* 14.pantu var atstādināt no amata pienākumu izpildes, ja pret to ir uzsākta kriminālvajāšana. Turklāt kriminālprocesa virzītājs var piemērot *Kriminālprocesa likuma* 254.pantā noteikto drošības līdzekli – noteiktas nodarbošanās aizliegums, kas ir ar procesa virzītāja lēmumu noteikts ierobežojums aizdomās turētajam vai apsūdzētajam uz laiku veikt noteikta veida nodarbošanos (darbības) vai pildīt konkrēta amata (darba) pienākumus.
48. Iekšējās drošības biroja nodarbinātie, kas tieši strādā ar vardarbību saistītu noziedzīgo nodarījumu novēršanu, atklāšanu un izmeklēšanu, ir ar iepriekš iegūtu, darba specifikai atbilstošu augstāko izglītību, un to iepriekšējais darba stāžs Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēs vai citās Latvijas tiesībsargājošajās iestādēs ir vairāk nekā 15 gadi. Iekšējās drošības biroja izmeklētāji ir ar augstāko juridisko izglītību un pārzina normatīvos aktus, kas attiecas uz cilvēktiesību aizsardzību un atbildību par pārmērīga spēka pielietošanu. Iekšējā drošības biroja nodarbinātajām amatpersonām regulāri tiek nodrošinātas šaujamo lietošanas praktiskās apmācības.
49. Valsts policijas koledžā, kas sagatavo darbiniekus dienestam Valsts policijā, ir iekļautas formālās un neformālās izglītības programmas, kas aptver cilvēktiesību tēmas, tai skaitā necilvēcīgas izturēšanās un spīdzināšanas aizliegumu. Valsts policijas koledžā tiek pasniegts priekšmets “Policistu tiesības”, kas satur tēmas par spēka un šaujamo lietošanu, un par atbildību pārmērīga spēka lietošanas gadījumos (skatīt 2.pielikumu). Valsts policijas koledžā apstiprinātas arī tādas pieaugušo neformālās izglītības programmas kā “Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm darbības tiesiskie

un praktiskie aspekti”, “Cilvēktiesības policijas darbā”, “Policijas amatpersonas atbildība par tiesību pārkāpumiem, pildot dienesta pienākumus sabiedriskās kārtības nodrošināšanā, personu aizturēšanā un konvoģēšanā”, “Pratināšanas psiholoģiskie un taktiskie aspekti”, “Personu, kurām ir tiesības uz aizstāvību, pratināšanas tiesiskie un psiholoģiskie aspekti”.

Nacionālā cilvēktiesību institūcija – atbilde uz Komitejas 7.jautājumu

50. Latvija informē, ka Tiesībsarga birojs ir Latvijas nacionālā cilvēktiesību institūcija, kas darbojas saskaņā ar ANO Parīzes principiem (skatīt Vispārējā Pamatdokumenta 56-59.rindkopu).

Vardarbība ģimenē – atbildes uz Komitejas 8.jautājumu

51. Kriminālatbildību par izvarošanu noteic *Krimināllikuma* 159.pants, bet *Krimināllikuma* 48.pants paredz atbildību pastiprinošo apstākli – noziedzīgs nodarījums, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, vai noziedzīgs nodarījums pret tikumību un dzimumneaizskaramību izdarīts pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis neregistrētās laulāto attiecībās, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga (nedalīta) saimniecība. Tādejādi par atbildību pastiprinošu apstākli var tikt atzīta noziedzīga nodarījuma pret tikumību un dzimumneaizskaramību izdarīšana pret laulāto.
52. Latvija norāda, ka 2018.gada 1.janvārī stājās spēkā grozījumi *Krimināllikuma* 125.pantā (tīšs smags miesas bojājums), 126.pantā (tīšs vidēja smaguma miesas bojājums) un 130.pantā (tīšs viegls miesas bojājums), lai novērstu vardarbību ģimenē. *Krimināllikuma* 125., 126. un 130.pants papildināts ar kvalificējošo apstākli – darbības, kas izdarītas pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir pirmajā vai otrajā radniecības pakāpē, vai pret laulāto vai bijušo laulāto, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājs ir vai ir bijis neregistrētās laulāto attiecībās, vai pret personu, ar kuru noziedzīgā nodarījuma izdarītājam ir kopīga (nedalīta) saimniecība.
53. Tāpat ir izdarīti grozījumi *Krimināllikuma* 48.panta pirmās daļas 6.punktā, saskaņā, ar kuru par atbildību pastiprinošu apstākli varēs atzīt to, ka noziedzīgs nodarījums izdarīts pret personu, kas nav sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu, tādējādi mainot līdzšinējo vecuma sliekšni no 16 gadiem uz 18 gadiem. Ir papildināta *Krimināllikuma* 48.panta pirmā daļa ar 16.punktu, nosakot, ka par atbildību pastiprinošu apstākli var atzīt arī to, ka nodarījums, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, vai tīšs noziedzīgs nodarījums pret personas veselību vai tikumību un dzimumneaizskaramību izdarīts nepilngadīgā klātbūtnē.
54. Saskaņā ar *Eiropas Parlamenta un Padomes 2012.gada 25.oktobra direktīvas 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI* ieviešanu tika izdarīti būtiski grozījumi *Kriminālprocesa likumā*, kas stājās spēkā 2016.gada 23.martā. Ar grozījumu izdarīšanu ir atvieglota cietušā iesaistīšana

kriminālprocesā, paredzot, ka cietušā iesniegums var tikt pieņemts ne tikai rakstveidā, bet arī mutvārdos (*Kriminālprocesa likuma* 96.pants un 151.pants). Turklāt likumā ir ietverts regulējums, kas noteic, ja persona sakarā ar fiziskiem vai psihiskiem trūkumiem pati nespēj izteikt savu gribu būt par cietušo, tad personu atzīst par cietušo bez tās piekrišanas.

55. *Kriminālprocesa likums* ir papildināts ar 96.¹pantu, kas noteic īpaši aizsargājamo cietušo kategorijas. Tāpat likums ir papildināts ar jaunu 97.¹pantu, kurā ir uzskaitītas visas cietušā pamattiesības kriminālprocesā, piemēram, saņemt informāciju par kompensācijas, tai skaitā valsts kompensācijas, pieteikšanas un saņemšanas nosacījumiem, saņemt informāciju par pieejamo atbalstu un medicīnisko palīdzību, saņemt kontaktinformāciju saziņai par konkrēto kriminālprocesu.
56. Atbilstoši *Kriminālprocesa likuma* 24.pantam, kas noteic personas un mantas aizsardzību apdraudējuma gadījumā, ir paplašināts to personu loks, kurām ir tiesības uz aizsardzību apdraudējuma gadījumā, nosakot, ka cietušais var prasīt aizsardzību arī saviem tuviniekiem.
57. *Kriminālprocesa likuma* 99.panta otrajā daļā ir paredzēts, ka īpaši aizsargājamam cietušajam ir tiesības lūgt, lai viņa dalība vai uzklauššana tiesas sēdē notiktu, izmantojot tehniskos līdzekļus. *Kriminālprocesa likums* papildināts ar 151.¹pantu, kas nosaka īpaši aizsargājama cietušā pratināšanas īpatnības pirmstiesas kriminālprocesā. Saskaņā ar *Kriminālprocesa likuma* 151.¹panta pirmo daļu īpaši aizsargājama cietušā pratināšana tiek veikta atsevišķā tam piemērotā telpā vai bez citu ar konkrēto procesuālo darbību nesaistītu personu klātbūtnes, savukārt otrajā daļā ir noteikts, ka tādas personas pratināšanu, kas atzīta par cietušo no vardarbības, ko nodarījusi persona, no kuras cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs, no cilvēku tirdzniecības vai no noziedzīga nodarījuma, kas vērsts pret personas tikumību vai dzimumneaizskaramību, veic tā paša dzimuma izmeklēšanas darbības veicējs.
58. Tāpat ir uzlabota 14 gadus nerasniegušā un nepilngadīgā cietušā aizsardzība kriminālprocesā. *Kriminālprocesa likuma* 501.panta 5.punkts paredz, ka nepilngadīgā agrāk sniegtu liecību var nolasīt un atskaņot tiesā, ja uz šādu nepieciešamību norāda psihologs. Savukārt *Kriminālprocesa likuma* 152.panta pirmajā daļā noteikts, ka nepilngadīgā cietušā un liecinieka pratināšanas norises gaitu fiksē skaņu un attēlu ierakstā, ja tas ir nepilngadīgā labākajās interesēs un ja tas ir vajadzīgs kriminālprocesa mērķa sasniegšanai. *Kriminālprocesa likuma* 152.panta pirmās daļas pārejas kārtība paredz, ka pēc 2019.gada 1.janvāra pantā minētie nosacījumi ir obligāti, bet līdz 2019.gada 1.janvārim nepilngadīgā pratināšanas gaitu fiksē skaņu un attēlu ierakstā, ja procesa virzītāja rīcībā ir atbilstoši tehniskie līdzekļi. Šī panta otrā daļa paredz, ka nepilngadīgā pratināšanu veic viens un tas pats izmeklēšanas darbības veicējs, kuram ir speciālas zināšanas par saskarsmi ar nepilngadīgo kriminālprocesa laikā.
59. No 2014.gada 31.marta Latvijā ir spēkā speciālas procesuālo un materiālo tiesību normas, kas regulē iespēju noteikt pagaidu aizsardzības pret vardarbību, kā arī nosaka dažādu institūciju kompetenci pagaidu aizsardzības līdzekļu ievērošanas nodrošināšanā (grozījumi *Civilprocesa likumā*, grozījumi likumā “*Par policiju*”,

grozījumi *Krimināllikumā*, grozījumi *Bērnu tiesību aizsardzības likumā* un grozījumi *Bāriņtiesu likumā*; papildus skatīt Vispārējā Pamatdokumenta 102.rindkopu). Tāpat 2014.gada 25.martā pieņemti *Ministru kabineta noteikumi Nr.161 "Kārtība, kādā novērš vardarbības draudus un nodrošina pagaidu aizsardzību pret vardarbību"*.

60. Saskaņā ar spēkā esošo regulējumu apdraudētajām personām ir trīs aizsardzības iespējas. Pirmkārt, likuma "*Par policiju*" 12.¹pantā paredzētas policijas darbinieku tiesības pieņemt nekavējoties izpildāmu lēmumu par personas nošķiršanu uz laiku līdz astoņām dienām no lēmuma pieņemšanas brīža. Šādu lēmumu pieņem gadījumos, kad pastāv tūlītēji draudi, ka persona, kas atrodas mājoklī vai tā tuvumā, var nodarīt kaitējumu citai personai, kura dzīvo šajā mājoklī. Policijas lēmumā var noteikt arī aizliegumu personai, kas rada draudus, kontaktēties ar aizsargājamo personu. Tādējādi tiek nodrošināts, ka valsts uz konkrēto pārkāpumu var reaģēt operatīvi un divdesmit četras stundas diennaktī, turklāt tiek paredzēts, ka policija arī patstāvīgi var īstenot vardarbības aizsardzības mehānismu administratīvi tiesiskā kārtā. Praksē var būt situācijas, kad policijas amatpersonas, ierodoties mājoklī, ar savu klātbūtni atrisina radušos konfliktu, nepieņemot vardarbīgai personai saistošu lēmumu. Ja vardarbīgā persona ir reibumā, policija atbilstoši likumam "*Par policiju*" var piemērot citu ietekmēšanas līdzekli – aizturēt personu līdz atskurbšanai vai apstākļu noskaidrošanai, bet ne ilgāk kā līdz 12 stundām, nepieņemot policijas lēmumu par nošķiršanu.
61. Otrkārt, gadījumā, ja aizsargājamā persona vēlas, tā ar policijas starpniecību var iesniegt iesniegumu tiesai, lai izskatītu jautājumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Treškārt, aizsargājamā persona var patstāvīgi vērsties ar iesniegumu tiesā un lūgt pieņemt lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Tiesa var piemērot vienu vai vairākus pagaidu aizsardzības līdzekļus, kas var uzlikt vardarbību veikušai personai par pienākumu veikt vai atturēties no noteiktām darbībām, proti: pienākums atstāt mājokli, kurā pastāvīgi dzīvo aizsargājamā persona, un aizliegums atgriezties un uzturēties tajā; aizliegums vardarbīgai personai atrasties mājoklim, kurā pastāvīgi dzīvo aizsargājamā persona, tuvāk par tiesas lēmumā minēto attālumu; aizliegums vardarbīgai personai uzturēties noteiktās vietās; aizliegums vardarbīgai personai satikties ar aizsargājamo personu un uzturēt ar to fizisku vai vizuālu saskari; aizliegums vardarbīgai personai jebkurā veidā sazināties ar aizsargājamo personu; aizliegums vardarbīgai personai, izmantojot citu personu starpniecību, organizēt satikšanos vai jebkāda veida sazināšanos ar aizsargājamo personu; aizliegums vardarbīgai personai izmantot aizsargājamās personas datus.
62. Gadījumā, ja vardarbīgā persona pārkāpj tiesas lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, Valsts policija par šo faktu uzsāk kriminālprocesu par *Krimināllikuma* 168¹.pantā "Nolēmuma par aizsardzību pret vardarbību nepildīšana" paredzētā noziedzīgā nodarījuma pazīmēm un veic izmeklēšanu.
63. Laika posmā no 2014.gada 31.marta līdz 2016.gada 31.decembrim Valsts policija ir pieņēmusi 343 lēmumus par nošķiršanu, Pašvaldības policija – 36, savukārt tiesas šajā laika posmā ir pieņēmušas 1446 lēmumus par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, nosakot pienākumu vardarbīgai personai atstāt mājokli, kurā

pastāvīgi dzīvo aizsargājamā persona un aizliegumu atgriezties un uzturēties attiecīgajā mājoklī. Valsts policijā un Iekšējās drošības birojā nav bijuši gadījumi, kad sūdzības par vardarbību ģimenē, t.sk. vardarbību pret bērniem, nebūtu reģistrētas.

64. Informāciju par saukšanu pie kriminālatbildības un personu notiesāšanu par vardarbību ģimenē skatīt 4.pielikumā.
65. Attiecībā uz amatpersonu mācībām Latvija informē, ka tiesībsargājošo iestāžu amatpersonas un darbinieki gan formālās, gan neformālās izglītības programmās tiek izglītoti par jautājumiem, kas saistīti ar vardarbības ģimenē novēršanu un šādas vardarbības gadījumu pienācīgu izmeklēšanu (skatīt 2.pielikumu). Prokuroriem regulāri tiek organizētas mācības bērnu tiesību aizsardzības jomā, kurās iekļautas šādas tēmas: vardarbības definēšana, vardarbības riska faktori un sekas, starpinstitucionālā sadarbība vardarbības pret bērnu gadījumā, saskarsmes veidošanas pamatprincipi atbilstoši bērna vecumam u.c. tēmas.
66. Par vardarbībā cietušajiem pieejamo aizsardzību Latvija sniedz šādu informāciju. Kopš 2015.gada 1.janvāra ir pieejami valsts finansēti sociālās rehabilitācijas pakalpojumi pilngadīgām personām, kuras ir cietušas no vardarbības. Šie pakalpojumi ir pieejami gan individuālu konsultāciju veidā (līdz 20 psihologa, jurista un/vai sociālā darbinieka konsultācijas), gan uzturēšanās krīzes centrā veidā (atkarībā no personas vajadzībām persona krīzes centrā var uzturēties līdz 60 dienām). Pakalpojuma saturu, apjomu un ilgumu nosaka atbilstoši sociālā darba speciālista veiktajam personas individuālo vajadzību un resursu novērtējumam. Pakalpojumus koordinē personas izvēlēts pašvaldības sociālais dienests. Atšķirībā no citiem līdzīgiem pakalpojumiem personai nav pienākums šo pakalpojumu pieprasīt savas dzīvesvietas pašvaldības sociālajā dienestā, to var pieprasīt arī izvēlētajā krīzes centrā.
67. *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums* noteic, ka no vardarbības (noziedzīgs nodarījums, ekspluatācija, seksuālā izmantošana vai jebkāda cita nelikumīga, cietsirdīga vai cieņu aizskaroša darbība) cietušiem bērniem sociālā rehabilitācija ir nodrošināma obligāti. Pakalpojuma sniegšanu organizē nodibinājums "Latvijas Bērnu fonds", kas jau kopš 2000.gada strādā pie vienotas rehabilitācijas sistēmas izveides vardarbībā cietušo bērnu rehabilitācijai Rīgā un reģionos. Izveidotie centri nodrošina vardarbībā cietušajiem bērniem un viņu ģimenēm savlaicīgus un kvalitatīvus rehabilitācijas un medicīnas pakalpojumus, sniedzot atbalstu un praktisku palīdzību. Papildus tiek rīkoti arī semināri, lekcijas, mācības un citi informatīvi izglītojoši pasākumi par vardarbības jautājumiem speciālistiem un sabiedrībai kopumā.
68. Atskaites periodā pakalpojuma saturā vai pakalpojuma saņemšanas kārtībā no vardarbības cietušiem bērniem izmaiņas nav veiktas. Šobrīd no vardarbības cietušam bērnam ir iespēja saņemt pakalpojumu līdz 30 vai līdz 60 dienu ilga sociālās rehabilitācijas kursa veidā institūcijā vai 10 psihologa konsultācijas dzīvesvietā. Pirms pakalpojuma saņemšanas psihologs vai sociālais darbinieks sagatavo atzinumu, kurā norāda, vai bērnam ir psiholoģiskas traumas pazīmes, un pakalpojuma saņemšanas vietu (dzīvesvieta, iestāde vai sociālās rehabilitācijas

institūcija). Pakalpojuma saņemšanas veids, vieta un ilgums vienmēr tiek noteikts atkarībā no psihologa vai sociālā darbinieka veikta bērna psihosociālās situācijas izvērtējuma.

69. No 2015.gada 2.decembra tiesības uz vardarbībā cietušiem bērniem paredzēto sociālo rehabilitāciju ir bērniem, kurus par patvēruma meklētājiem ar īpašām uzņemšanas vajadzībām atzinušas patvēruma procedūrā iesaistītās institūcijas.
70. No 2015.gada 1.janvāra ir pieejami valsts finansēti sociālās rehabilitācijas pakalpojumi vardarbību veikušām personām. Arī šie pakalpojumi ir pieejami gan individuāli, gan grupās, atkarībā no personas vajadzībām. Šo pakalpojumu saņemšana ir brīvprātīga. 2015.gadā minēto pakalpojumu saņēma 99 personas, 2016.gadā – 304 personas. Vidēji pakalpojuma saņēmēji apmeklē 9 individuālās konsultācijas vai 15 grupu nodarbības.
71. Latvija nodrošina personai juridisko palīdzību, lai iesniegtu pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību atbilstoši *Civilprocesa likuma* 30.⁵ nodaļai, piešķirot juridiskās konsultācijas, kā arī palīdzību procesuālo dokumentu sastādīšanai un pārstāvībai tiesā (skatīt šī Ziņojuma 59.-61.rindkopu). Gadījumi, kad personai nepieciešama juridiskā palīdzība un ir konstatējama vardarbība, tiek vērtēti kā īpaša situācija, un personai netiek pieprasīta papildus informācija par viņas materiālo stāvokli. Lai saņemtu valsts nodrošināto juridisko palīdzību jautājumā par pagaidu aizsardzību pret vardarbību un pārējos no tās izrietošajos civiltiesiskā rakstura jautājumos, personai ir jāiesniedz Juridiskās palīdzības administrācijā iesniegums valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pieprasījumam. Juridiskās palīdzības administrācija pieņem lēmumu par valsts nodrošināto juridisko palīdzību un pozitīva lēmuma gadījumā norīko juridiskās palīdzības sniedzēju, nozīmējot pirmās juridiskās konsultācijas laiku un vietu.
72. Juridiskās palīdzības administrācija ar biedrības “Skalbes” starpniecību nodrošina arī bezmaksas noziegumos cietušo atbalsta tālruņa 116006 darbību. Minētā tālruņa speciālisti katru dienu 7:00-22:00 sniedz psihoemocionālu un informatīvu atbalstu noziegumos cietušām personām, tai skaitā vardarbības upuriem un viņu līdzcilvēkiem.
73. Valsts apmaksāta medicīniskā rehabilitācija personām, kas cietušas no vardarbības, tiek nodrošināta atbilstoši vispārējai kārtībai – ar ģimenes ārsta vai cita speciālista nosūtījumu atbilstoši medicīniskajām indikācijām². Latvija no valsts budžeta apmaksā psihoterapeitisko un psiholoģisko palīdzību gadījumos, ja šādas palīdzības nepieciešamību noteicis psihiatrs, lai novērstu noziedzīgu nodarījumu veikšanu pret bērna tikumību un dzimumneaizskaramību vai ja psihoterapeitiskā un psiholoģiskā palīdzība nepieciešama, nodrošinot bērniem ambulatoro psihiatrisko palīdzību vai paliatīvo aprūpi.
74. Slimību profilakses un kontroles centrs 2015.gadā organizēja pasākumus, lai mazinātu ņirgāšanos skolu vidē, izdodot īpašas mācību filmas par ņirgāšanos un tās profilaksi (filma “Katrīna” aktualizē ņirgāšanos skolas vidē, bet filma

---

² Ministru kabineta 2013.gada 17.decembra noteikumu Nr.1529 “Veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtība” 11.23.apakšpunkts.

“Roberts” aktualizē ņirgāšanos internetā). Filmu mērķis ir veicināt emocionālo labklājību skolas vidē un internetā, izglītojot skolēnus, izglītības iestāžu personālu un skolēnu vecākus par ņirgāšanos, tās negatīvajām sekām un ietekmi uz upuri, pāridarītāju un apkārtējiem, pazīmēm, kas var liecināt par ņirgāšanos, kā arī iespējamo rīcību ņirgāšanās gadījumā.

75. Slimību profilakses un kontroles centrs 2015.gadā Nacionālā veselīgo pašvaldību tīkla koordinatori organizēja semināru “Pašvaldības loma traumatisma un vardarbības mazināšanā” (mācības ar pieredzes apmaiņu). Seminārs tika īstenots, lai pilnveidotu ekspertu profesionalitāti bērnu traumatisma un vardarbības mazināšanā.
76. Latvija informē, ka valsts finansētos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus nodrošina nevalstiskās organizācijas (turpmāk – NVO) vai citi Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā iekļautie pakalpojuma sniedzēji. Valsts neuztur patversmes un krīzes centrus, bet kopš 2015.gada sedz krīzes centru klientu uzturēšanās un rehabilitācijas izdevumus. Latvijā NVO nodrošina gan sociālo, gan medicīnisko palīdzību vardarbībā cietušām personām, tai skaitā sievietēm.

Cilvēku tirdzniecība – atbildes uz Komitejas 9.jautājumu

77. *Krimināllikuma* 154¹.pants paredz kriminālatbildību par cilvēku tirdzniecību, kas noteikta saskaņā ar ANO 1949.gada 2.decembra Konvenciju par tirdzniecības ar cilvēkiem un citu personu prostitūcijas ekspluatācijas izskaušanu un ANO 2000.gada 13.decembra Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību Protokolu “Par cilvēku tirdzniecības, jo sevišķi tirdzniecības ar sievietēm un bērniem, novēršanu, apkarošanu un sodīšanu par to”, kā sodu paredzot brīvības atņemšanu līdz astoņiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.
78. *Krimināllikuma* 154.¹panta otrā daļa paredz pastiprinātu atbildību par cilvēku tirdzniecību, ja tā izdarīta pret nepilngadīgo vai ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, bet trešā daļa paredz paaugstinātu atbildību par cilvēku tirdzniecību, ja tā apdraudējusi cietušā dzīvību vai izraisījusi smagas sekas vai ja tā izdarīta ar sevišķu cietsirdību vai pret mazgadīgo, vai ja to izdarījusi organizēta grupa.
79. Latvija informē, ka 2014.gada 29.oktobrī spēkā stājās grozījumi *Krimināllikumā* 154.²pantā, papildinot to ar vēl vienu cilvēku tirdzniecības veidu – izmantojot ievainojamības stāvokli. Atbilstoši šim pantam ievainojamības stāvoklis nozīmē, ka tiek izmantoti apstākļi, kad personai nav citas reālas vai pieņemamas izvēles, kā vien pakļauties ekspluatācijai.
80. Šobrīd *Krimināllikuma* 154.² pantā ietvertā cilvēku tirdzniecības definīcija noteic, ka cilvēku tirdzniecība ir ekspluatācijas nolūkā izdarīta personu savervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana, izmitināšana vai saņemšana, lietojot vardarbību vai draudus, vai aizvešanu ar viltu vai izmantojot personas atkarību no vainīgā vai tās ievainojamības vai bezpalīdzības stāvokli, vai arī dodot vai saņemot materiāla vai citāda rakstura labumus, lai panāktu tās personas piekrišanu tirdzniecībai, no kuras ir atkarīgs cietušais. Nepilngadīgā vervēšana, pārvadāšana, nodošana,

slēpšana, izmitināšana vai saņemšana ekspluatācijas nolūkā atzīstama par cilvēku tirdzniecību arī tādā gadījumā, ja tā nav saistīta ar cilvēku tirdzniecības definīcijā minēto līdzekļu izmantošanu.

81. Ekspluatācija *Krimināllikuma* 154.²panta izpratnē ir personas iesaistīšana prostitūcijā vai cita veida seksuālā izmantošanā, piespiešana veikt darbu, sniegt pakalpojumus vai izdarīt noziedzīgus nodarījumus, turēšana verdzībā vai citās tai līdzīgās formās (parādu verdzība, dzimtbūšana vai personas cita veida piespiedu nodošana citas personas atkarībā), turēšana kalpībā vai arī personas audu vai orgānu nelikumīga izņemšana.
82. Latvijā darbojas efektīvs starptautiskās sadarbības mehānisms, lai nodrošinātu cilvēku tirdzniecības apkarošanu. Valsts policija veiksmīgi sadarbojas ar citām valstīm gadījumos, kad citās valstīs tiek konstatēti upuri no Latvijas. Valsts policija 2014.gadā veica informācijas un izlūkdatu apmaiņu 462 reizes, 2015.gadā – 381 reizes un 2016.gadā – 677 reizes galvenokārt ar Vācijas, Beļģijas, Kipras, Lielbritānijas, Īrijas un Šveices tiesībsargāšanas iestādēm par cilvēku tirdzniecības un seksuālas izmantošanas gadījumiem, kad sievietes tiek savervētas ar viltu, solot darbu, vai ar pašu piekrišanu.
83. Valsts policijai sadarbībā ar Lielbritānijas policiju izdevās atbrīvot gadu gūstā turētu Latvijas valsts piederīgo personu, kas bija ieradies Lielbritānijā darba meklējumos. Tāpat jāpiemin apjomīga informācijas apmaiņa un sadarbība ar Lielbritānijas policiju izmeklēšanā par piespiedu darba organizēšanu, kurā bija iesaistījušies vairāki Latvijas valsts piederīgie, un kurā tika identificēta virkne cietušo no Latvijas.
84. Valsts policijas amatpersonas 2014. un 2015.gadā piedalījās Igaunijas Tieslietu ministrijas iniciētā prevencijas projekta “VISUP” “Cietušo atbalsta uzlabošana kriminālprocesa laikā: Cilvēktirdzniecības apkarošanas apmācības tiesībsargājošo institūciju darbiniekiem” un „Cilvēktirdzniecība ar fokusu uz piespiedu darbu, bērniem un seksuālo izmantošanu” pasākumos.
85. Laikā no 2014.gada līdz 2016.gadam Valsts policijas amatpersonas piedalījās arī Ziemeļvalstu Ministru Padomes projekta “*Nordic, Baltic, Russian Cooperation on the Fight against Human Trafficking – Regional cooperation across Juridical, Law enforcement, Social authorities*” pasākumos. Projekta ietvaros Valsts policija sadarbībā ar Ziemeļvalstu Ministru padomi organizēja konferenci “Ziemeļvalstu – Baltijas valstu dialogs par uz dzimumu vērstas vardarbības novēršanu”, kas norisinājās 2015.gada oktobrī Rīgā.
86. 2016.gadā Valsts policijas amatpersonas kā eksperti piedalījās Eiropas Komisijas Iekšlietu Ģenerāldirektorāta finanšu programmas “Noziedzības profilakse un apkarošana” starptautiskā projektā “Novēršot cilvēku tirdzniecību un fiktīvās laulības: daudznozaru risinājums” (HESTIA), sniedzot informāciju arī par cilvēku tirdzniecības riska fiktīvo laulību problēmas apkarošanas pozitīvo praksi Latvijā. Projekta ietvarā arī tika sagatavots paziņojums presei par jēdziena “piespiedu laulība” izmantošanu cilvēktirdzniecību kontekstā.

87. Saskaņā ar ES Padomes secinājumiem par ES prioritāšu noteikšanu cīņai pret organizētu noziedzību laikposmā no 2014.gada līdz 2017.gadam, tika īstenota virkne pasākumu Eiropas multidisciplinārās platformas pret kriminālapdraudējumiem (*EMPACT*) ietvaros. Viena no noteiktajām prioritātēm bija “Cīņa ar cilvēku tirdzniecību”, kurā aktīvi piedalījās Valsts policijas amatpersonas. Minētajā prioritātē Operatīvo Rīcības plānu ietvaros 2014.gadā Valsts policija piedalījās 11 no 13 paredzētajiem pasākumiem, savukārt 2015.gadā Valsts policijas piedalījās 11 no 15 pasākumiem.
88. 2016.gadā cilvēku tirdzniecības apkarošanas jomā turpinājās pamatnostādnes “Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam” noteikto uzdevumu izpilde, īpašu uzmanību pievēršot cīņai ar piespiedu darbu, fiktīvām laulībām un sutenerismu.
89. Valsts robežsardze ir izstrādājusi metodiskos norādījumus par kārtību, kādā Valsts robežsardzes imigrācijas kontroles struktūrvienību amatpersonas veic fiktīvo laulību pārbaudes. Metodisko norādījumu mērķis ir noteikt Valsts robežsardzes imigrācijas kontroles struktūrvienību amatpersonu vienotu pārbaudes mehānismu, gadījumos, kad tiek plānota un veikta fiktīvo laulību pārbaude.
90. Laika posmā no 2014.gada līdz 2016.gadam Latvijā netika konstatēts neviens cilvēku tirdzniecības tranzīta gadījums, tāpat arī netika konstatēts neviens personu nosūtīšanas cilvēku tirdzniecībai Latvijā gadījums, kas liek secināt, ka Latvija netiek uzskatīta par cilvēktirdzniecības mērķa valsti, taču Latvija joprojām ir cilvēktirdzniecībā cietušo izcelsmes valsts.
91. 2014.gadā Valsts policijā kopumā tika atklāti 16 ar cilvēku tirdzniecību, personu nosūtīšanu seksuālai izmantošanai, ļaunprātīgu personu nodrošināšanu ar iespēju iegūt tiesības uzturēties ES dalībvalstīs, sutenerismu un pornogrāfiska rakstura materiālu izmantošanu vai izplatīšanu saistīti noziedzīgi nodarījumi. 2015.gadā tika atklāti 23 šāda rakstura noziedzīgi nodarījumi, savukārt 2016.gadā – 37 noziedzīgi nodarījumi.
92. Par cilvēku tirdzniecību starptautiskā organizētā grupā ar seksuālas izmantošanas, piespiedu pakalpojumu sniegšanas un piespiedu darba ekspluatācijas pazīmēm 2014.gadā pēc *Krimināllikuma* 154.¹panta Latvijā tika uzsākts 1 kriminālprocess. Šī kriminālprocesa un iepriekšējā gadā uzsākto kriminālprocesu ietvaros par aizdomās turētajiem atzītas 14 personas, t.sk. 10 vīrieši un 4 sievietes, savukārt par cilvēktirdzniecībā cietušām personām atzītas 7 pilngadīgas sievietes. 2015.gadā pēc *Krimināllikuma* 154.¹panta Latvijā tika uzsākti 3 kriminālprocesi, kuru ietvaros par aizdomās turētajiem atzītas 10 personas, no kurām 6 sievietes (t.sk. 1 nepilngadīga persona) un 4 vīrieši, bet par cilvēktirdzniecībā cietušām personām atzītas 4 personas, tajā skaitā viena pilngadīga persona ar vieglas ievainojamības pazīmēm un 3 nepilngadīgas personas. 2016.gadā Latvijā tika uzsākti 3 kriminālprocesi par cilvēku tirdzniecību organizētā grupā uz ārvalstīm.
93. Par sutenerismu 2014.gadā kriminālvajāšanas uzsākšanai uz prokuratūru nosūtītas 11 krimināllietas, bet 2015.gadā – 7. Jāatzīmē, ka 2015.gadā 7 kriminālprocesu ietvaros tika pārtraukta 4 organizētu suteneru grupu darbība un izmeklēšanas

ietvaros uzlikts arests aizdomās turēto un viņu tuvinieku kustamajiem un nekustamajiem īpašumiem, kā arī finanšu līdzekļiem 315 651 eiro apmērā. 2016.gadā par sutenerismu kriminālvajāšanas uzsākšanai uz prokuratūru nosūtītas 4 krimināllietas un izbeigts viens kriminālprocess. Starp aizturētajiem sutenerisma organizatoriem ir bijušas gan sievietes, gan vīrieši. Dažas no aizturētajām sievietēm agrāk pašas ir nodarbojušās ar prostitūciju.

94. 2014.gadā pēc *Krimināllikuma* 154.¹panta par cilvēku tirdzniecību stājies spēkā notiesājošs spriedums vienā lietā (notiesāta 1 persona) un pēc *Krimināllikuma* 165.¹panta par personas nosūtīšanu seksuālai izmantošanai stājušies spēkā 12 notiesājoši spriedumi (notiesātas 13 personas). 2015.gadā pēc *Krimināllikuma* 154.¹panta nav stājies spēkā neviens notiesājošs spriedums un pēc *Krimināllikuma* 165.¹panta stājušies spēkā 7 notiesājoši spriedumi (notiesātas 9 personas). 2016.gadā pēc *Krimināllikuma* 154.¹panta stājušies spēkā notiesājoši spriedumi 3 lietās (notiesātas 4 personas) un pēc *Krimināllikuma* 165.¹panta stājušies spēkā 9 notiesājoši spriedumi (notiesātas 12 personas).
95. Sociālo rehabilitāciju cilvēku tirdzniecības upuriem noteic *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums* un uz likuma pamata izdotie Ministru kabineta 2006.gada 31.oktobra noteikumi “Noteikumi par kārtību, kādā cilvēku tirdzniecības upuri saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, un kritērijiem personas atzīšanai par cilvēku tirdzniecības upuri”. Persona, kura tiek atzīta par cilvēku tirdzniecības upuri, var saņemt valsts apmaksātu sociālās rehabilitācijas kursu līdz 180 dienām. Ja persona kriminālprocesa par cilvēku tirdzniecību ietvaros ar procesa virzītāja lēmumu ir atzīta par cietušo vai tai piešķirts liecinieka statuss, tai ir tiesības saņemt atbalstu saistībā ar uzsākto kriminālprocesu – psihosociālo palīdzību (tai skaitā individuālas jurista, sociālā darbinieka, psihologa konsultācijas), tulka pakalpojumus, palīdzību juridisko dokumentu noformēšanā un, ja nepieciešams, arī pārstāvību tiesā, nepārsniedzot 150 stundu gadā.
96. Kopumā laika posmā no 2014.gada līdz 2016.gada beigām sociālās rehabilitācijas pakalpojumi par valsts budžeta līdzekļiem nodrošināti 49 personām (sociālajā rehabilitācijā iekļauti tādi pakalpojumi kā drošs patvērums, jurista, sociālā darbinieka un psihologa konsultācijas, iespēja apgūt vai uzlabot pašaprūpes un pašapkalpošanās iemaņas, kā arī iespēju saņemt pirmās nepieciešamības preces u.c.). Par valsts apmaksāto medicīnisko rehabilitāciju skatīt šī Ziņojuma 73.rindkopu.
97. Attiecībā uz amatpersonu mācībām Latvija informē, ka Valsts policijas amatpersonas regulāri piedalās starptautiskos pasākumos un mācībās, lai izglītos par cilvēku tirdzniecības jautājumiem. Piemēram, ES Policijas akadēmijas (CEPOL) organizētajosursos par “Eiropas pieeja cilvēktirdzniecības apkarošanai” un “Cilvēktirdzniecība – piespiedu darbs”, turklāt Valsts policijas amatpersonas ir piedalījušās starptautiskajā seminārā “Koordinācijas uzlabošana bērnu cilvēktirdzniecības aizsardzības un prevencijas jomā Eiropā” un zināšanu forumā “Cilvēku tirdzniecības sociālās sekas”.
98. Valsts robežsardzes koledžā ir izstrādāta mācību programma “Cilvēku tirdzniecības novēršana un apkarošana. Instruktoru apmācības programma”, kurā

ir ietvertas vadlīnijas amatpersonu rīcībai, identificējot cilvēktirdzniecības upurus. Šīs programmas ietvaros mācības notiek reizi gadā, iesaistot aptuveni 18 līdz 20 amatpersonas no Valsts robežsardzes teritoriālajām pārvaldēm, kuras pēc tam nodrošina attiecīgās pārvaldes personāla izglītošanu cilvēktirdzniecības novēršanas un apkarošanas jomā. Tādējādi tiek nodrošināta sistemātiska Valsts robežsardzes personāla izglītošana par cilvēktirdzniecības upuru identificēšanu, un tālāku rīcību, konstatējot pazīmes, kas norāda, ka persona var būt cilvēktirdzniecības upuris.

99. Valsts policijas koledžas īstenotajā pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas "Policijas darbs" studijuursos "Krimināltiesības" un "Izmeklēšanas darbs", kā arī pieaugušo neformālās izglītības programmās "Cilvēktirdzniecības/sutenerisma gadījumu novēršana, apkarošana un izmeklēšana" un "Cilvēku tirdzniecība mūsdienās. Formas, prevencija un novēršana" amatpersonas tiek izglītotas par cilvēku tirdzniecības nozieguma pienācīgu izmeklēšanu un citiem cilvēku tirdzniecības saistītiem jautājumiem (skatīt 2.pielikumu).
100. Latvijas Tiesnešu mācību centra kompetencē ir īstenot tiesnešu un tiesu sistēmas darbinieku izglītošanu par cilvēku tirdzniecības jautājumiem, kā arī izglītot tiesnešus, prokurorus un advokātus par cilvēku tirdzniecību, cilvēku tirdzniecības upuru tiesībām, piemērojamiem tiesību aktiem, precedenta tiesībām, uz cilvēku tiesībām vērstas pieejas ievērošanu.
101. Latvijas Tiesnešu mācību centrs pārskata periodā īstenojis vairākus mācību pasākumus tiesnešiem un tiesu darbiniekiem par cilvēku tirdzniecības jautājumiem. 2014.gada 18.jūnijā tiesnešu amata kandidātu mācību ietvaros Latvijas Tiesnešu mācību centrs organizēja 90 minūšu lekciju "Cilvēktirdzniecības aktuālās problēmas". Lekciju apmeklēja 16 tiesnešu amata kandidāti. 2014.gada 16.oktobrī Latvijas Tiesnešu mācību centrs sadarbībā ar ASV vēstniecību Latvijā rīkoja konferenci "Izmeklēšana, kriminālvajāšana un tiesvedība cilvēktirdzniecības lietās: ASV un Latvijas lietu izpēte". Konferenci apmeklēja 12 tiesneši, 15 prokurori, 20 policijas darbinieki, kā arī NVO pārstāvji.
102. 2015.gada 10.-11.septembrī Rīgā notika Eiropas Tiesību Akadēmijas (ERA) organizēts starptautisks seminārs "Cilvēku tirdzniecības apkarošana – ceļā uz vispusīgāku pieeju". Seminārā piedalījās dalībnieki un lektori no dažādām ES valstīm, tostarp 5 prokurori un 2 tiesneši no Latvijas.
103. Labklājības ministrija ir palīdzējusi īstenot starptautisku izglītojošu semināru ciklu "*PROTECT children on the move*" speciālistiem, kuri savā ikdienas darbā kontaktējas ar bērniem, kuriem, atrodoties migrācijas situācijā, ir paaugstināts risks kļūt par tirdzniecības un ekspluatācijas upuriem. Šie semināri organizēti ar Ziemeļvalstu Ministru padomes un Baltijas jūras valstu padomes finansiālu un tehnisku atbalstu. Semināros piedalījās arī pārstāvji no Valsts robežsardzes, Valsts policijas, pašvaldības policijas, sociālā dienesta, bāriņtiesām, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas, Tieslietu ministrijas, Iekšlietu ministrijas, Labklājības ministrijas, Starptautiskās Migrācijas organizācijas, kā arī pētnieki, akadēmiskās vides pārstāvji un NVO pārstāvji.

104. Seminārus vadīja ārvalstu bērnu tiesību eksperti. Semināru vajadzībām, kā arī turpmākai izmantošanai iestāžu ikdienas darbā tika izstrādāta rokasgrāmata speciālistiem, kas pieejama drukātā un elektroniskā veidā latviešu valodā: “Starptautiskā bērnu aizsardzība: praktiskās vadlīnijas speciālistiem, kuri uzrauga bērnus, kas šķērso robežas, un atbildīgajām valsts amatpersonām” (2015). Papildus tikušas sagatavotas Vispārīgas vadlīnijas, lai veicinātu cilvēktiesības un labāko bērna interešu ievērošanu pārnacionālās bērnu aizsardzības lietās. (d)
105. Tiesībsargs attiecībā uz sociālās rehabilitācijas nodrošināšanu 2017.gadā ir publicējis pētījumu “Latvijas pašvaldību sociālo dienestu, bāriņtiesu un Nodarbinātības valsts aģentūras filiāļu loma cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanas procesā” (par laika periodu no 2014.gada līdz 2016.gadam). Pētījumā ir identificēti trūkumi pašvaldību institūciju darbinieku apmācību īstenošanā un darbinieku izpratnē par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu piešķiršanas procesu.³
106. Valsts policija turpina informēt sabiedrību par paveikto noziedzīgu nodarījumu atklāšanā un novēršanā, sniedzot intervijas, paziņojumus un informatīvus materiālus dažādiem plašsaziņas līdzekļiem. Atskaites periodā šāda sadarbība ir bijusi ar žurnālu “Playboy” par cilvēku tirdzniecības un prostitūcijas izmantošanas no trešo personu puses novēršanu, “Latvijas radio 4” par cilvēktirdzniecības risku (prostitūcija) novēršanu, par problēmām un pēdējām tendencēm saistībā ar fiktīvajām laulībām Latvijā, studentu raidījumu KIWI TV par fiktīvajām laulībām un nacionālo informācijas aģentūru LETA par sutenerisma un prostitūcijas problēmu valstī.

Nepilsoņi – atbildes uz Komitejas 10.jautājumu

107. Latvija informē, ka pilsonības piešķiršanas jautājumi ir aprakstīti Vispārējā pamatdokumenta 200.-206.rindkopā.

IV. KONVENCIJAS 3.PANTS

Patvēruma meklētāju situācija – atbildes uz Komitejas 11.jautājumu

108. Attiecībā uz personas neizraidīšanu uz valsti, par kuru pastāv pamatotas aizdomas, ka tajā minētā persona var tikt pakļauta spīdzināšanai, Latvija atsaucas uz iepriekšējā ziņojuma 70.rindkopā un turpmākajās rindkopās, kā arī Vispārējā Pamatdokumenta 207.rindkopā sniegto informāciju par *Patvēruma likuma* 3.pantā ietvertu neizraidīšanas principu.
109. Latvija informē, ka Iekšlietu ministrijas amatpersonas lēmumu par ārzemnieka piespiedu izraidīšanu atbilstoši *Patvēruma likumam un Imigrācijas likumam* pieņem, vērtējot katru gadījumu atsevišķi. Amatpersona pirms lēmuma par izraidīšanu pieņemšanas izvērtē un analizē situāciju valstī, uz kuru plānots izraidīt ārzemnieku (vai nepastāv kara darbības, nav dabas katastrofas u.c. aspektus) un

---

³ Pētījums pieejams Tiesībsarga biroja tīmekļa vietnē: http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/publikācijas/trafficking_in_human_beings_in_latvia_1496389389.pdf.

pārbauda ārzemnieka sniegto informāciju par iespējamiem draudiem izraidīšanas galamērķa valstī. Ja tiek konstatēts, ka izraidāmais ārzemnieks pilsonības valstī tiks pakļauts nāves sodam, spīdzināšanai, necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodīšanai, tiek izvērtēta iespēja izraidīt ārzemnieku uz citu valsti, kurā viņam ir likumīgas tiesības uzturēties. Gadījumā, ja nav iespējams izraidīt ārzemnieku ne uz vienu valsti, viņam dod iespēju piekļūt patvēruma procedūrai vai izvērtē iespēju piešķirt viņam citu tiesisko statusu Latvijā. Gadījumā, ja neizraidīšanas principa nosacījumi ir konstatēti pēc lēmuma par ārzemnieka piespiedu izraidīšanu pieņemšanas, lēmuma darbību aptur vai lēmumu atceļ.

110. Kopš 2011.gada Tiesībsarga birojs veic piespiedu izraidīšanas novērošanu, un izraidāmo ārzemnieku aptaujas gaitā tiek uzdots jautājums par iespējamiem spīdzināšanas vai necilvēcīgas izturēšanās draudiem izcelsmes valstī, papildus informējot izraidāmo ārzemnieku, ka, ja tādi draudi pastāv, ir nekavējoties jāvēršas ar iesniegumu Valsts robežsardzē, informējot par minētajiem apstākļiem un lūdzot tos izvērtēt. Līdz šim aptaujās nav identificēti gadījumi, ka tiktu izraidīta persona, kurai izcelsmes valstī varētu draudēt spīdzināšana vai draudi dzīvībai.
111. Iesniegumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu Latvijā patvēruma meklētājs personīgi var iesniegt Valsts robežsardzei robežšķērsošanas vietā, tranzīta zonā pirms ieceļošanas Latvijā vai Valsts robežsardzes teritoriālajā struktūrvienībā, ja patvēruma meklētājs jau atrodas Latvijā. Ja ir norādes par to, ka trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas atrodas robežšķērsošanas vietā vai robežšķērsošanas tranzīta zonā pie Latvijas ārējās robežas, varētu izteikt vēlmi iegūt bēgļa vai alternatīvo statusu (baidās atgriezties izcelsmes valstī vai pastāv citi uz starptautiskās aizsardzības nepieciešamību norādoši apstākļi), Valsts robežsardze sniedz viņam informāciju par iespēju to darīt.
112. Gadījumā, ja persona vēlmi iegūt bēgļa vai alternatīvo statusu ir izteikusi Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei, Valsts policijai vai Ieslodzījuma vietu pārvaldei, tās nekavējoties, bet ne vēlāk kā trīs darbdienu laikā, sazinās ar Valsts robežsardzi, lai patvēruma meklētājs varētu iesniegt iesniegumu un Valsts robežsardze to varētu reģistrēt normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.
113. Lai nodrošinātu, ka patvēruma meklētājs spēj izmantot *Patvēruma likumā* viņam noteiktās tiesības un pildīt viņam paredzētos pienākumus, Valsts robežsardze informē viņu par patvēruma procedūru, tās termiņiem, viņa tiesībām un pienākumiem šīs procedūras laikā, par iespējamām sekām, ja patvēruma meklētājs nepilda savus pienākumus un nesadarbojas ar patvēruma procedūrā iesaistītajām institūcijām, par patvēruma procedūrā iesaistīto institūciju kompetenci, par institūcijām, kas nodrošina juridisko palīdzību, kā arī par uzņemšanas nosacījumiem, t.sk. tiesībām saņemt veselības aprūpes pakalpojumus. Šo informāciju patvēruma meklētājam Valsts robežsardzes amatpersona sniedz rakstveidā, valodā, kuru viņš saprot, vai valodā, kuru ir pamats uzskatīt par viņam saprotamu. Lai nodrošinātu patvēruma meklētājam ātru un efektīvu iepazīstināšanas procedūru ar savām tiesībām un pienākumiem, tās tika pārtulkotas angļu, arābu, bengāļu, dari, farsī, franču, gruzīnu, krievu, kurdu, spāņu, tamilu, urdu, vācu un vjetnamiešu valodās. Ja nepieciešams, šo informāciju Valsts robežsardze sniedz arī mutvārdos.

114. Patvēruma meklētājiem ir tiesības normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā saņemt neatliekamo medicīnisko palīdzību, primāro veselības aprūpi, ambulatoro un stacionāro psihiatrisko palīdzību, ja ir nopietni garīgās veselības traucējumi, kā arī visu medicīnisko palīdzību nepilngadīgām personām, kuras nesniegšana var radīt apdraudējumu bērna attīstībai un veselībai, par valsts līdzekļiem, ņemot vērā patvēruma meklētāja īpašās uzņemšanas vajadzības.
115. Saskaņā ar *Patvēruma likuma* 15.panta nosacījumiem patvēruma meklētājam ir tiesības septiņu darba dienu laikā pēc tam, kad stājies spēkā lēmums par reģistrēšanos noteiktā laikā Valsts robežsardzes struktūrvienībā (skatīt šī Ziņojuma 119. un 122.rindkopu), vispirms to apstrīdēt padotības kārtībā augstākā iestādē, tādā gadījumā valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība nav paredzēta. Savukārt augstākās iestādes lēmumu par reģistrēšanos noteiktā laikā Valsts robežsardzes struktūrvienībā var pārsūdzēt pilsētas (rajona) tiesā septiņu darba dienu laikā no tā spēkā stāšanās diena, par ko patvēruma meklētājam ir tiesības saņemt valsts nodrošinātu juridisko palīdzību. Ja patvēruma meklētājs iepriekšminēto lēmumu pārsūdzēšanai vēlas saņemt valsts nodrošināto juridisko palīdzību, viņam Valsts robežsardzei jāiesniedz iesniegums par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pieprasījumu. Valsts robežsardze nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā darba dienā pēc iepriekš minētā iesnieguma saņemšanas, nosūta Juridiskās palīdzības administrācijai lūgumu sniegt juridisko palīdzību, pievienojot pārsūdzamā lēmuma kopiju.
116. Patvēruma meklētājam ir tiesības aizturēšanu pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesā 48 stundu laikā pēc viņa iepazīstināšanas ar aizturēšanas protokolu un *Patvēruma likuma* 17.panta piektajā daļā minēto informāciju. Šajā gadījumā patvēruma meklētājs, kurš vēlas saņemt valsts nodrošinātu juridisko palīdzību, iesniedz Valsts robežsardzei iepriekš minēto iesniegumu par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pieprasījumu, savukārt Valsts robežsardze nekavējoties, bet ne vēlāk kā nākamajā darba dienā pēc iesnieguma saņemšanas, uzaicina juridiskās palīdzības sniedzēju, kas iekļauts par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniegšanu Juridiskās palīdzības administrācijas sarakstā.
117. Pārsūdzot pilsētas (rajona) tiesā Valsts robežsardzes pieņemto lēmumu par reģistrēšanos noteiktā laikā Valsts robežsardzes struktūrvienībā un lēmumu par patvēruma meklētāja aizturēšanu, valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība patvēruma meklētājam tiek nodrošināta, neizvērtējot viņa mantisko stāvokli.
118. Saskaņā ar *Patvēruma likumā* ietverto patvēruma meklētāja definīciju persona ir uzskatāma par patvēruma meklētāju no brīža, kad tā ir izteikusi vēlmi saņemt bēgļa vai alternatīvo statusu. Persona ir patvēruma meklētāja statusā, kamēr nav pieņemts galīgais lēmums par viņa iesniegumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu. Tikai tad, kad noslēdzies administratīvais process ar viņa iesniegumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu un tikai gadījumā, ja personai nav likumīga pamata uzturēties Latvijā (vīza, uzturēšanās atļauja u.c.), organizē personas izraidīšanu.
119. *Patvēruma likumā* ir noteikts visaptverošs tiesiskais regulējums attiecībā uz ierobežojošo pasākumu piemērošanas nosacījumiem, proti, patvēruma meklētāja

aizturēšana var notikt, vadoties pēc nepieciešamības un ievērojot samērīguma principu, ņemot vērā patvēruma meklētāja individuālo situāciju un apstākļus. Patvēruma meklētāja aizturēšana ir paredzēta kā ārkārtējs un galējs līdzeklis, un uz maksimāli īsu termiņu, ja, izvērtējot patvēruma meklētāja individuālo situāciju un apstākļus, ar mazāk ierobežojošo līdzekļu (reģistrēšanās noteiktā laikā Valsts robežsardzes struktūrvienībā) palīdzību nav iespējams nodrošināt pienācīgu patvēruma procedūras norisi, kā arī valsts drošības un sabiedriskās kārtības un drošības, tai skaitā nelegālās imigrācijas novēršanas, garantēšanu.

120. Valsts robežsardze var aizturēt patvēruma meklētāju līdz sešām diennaktīm, ja pastāv kāds no šādiem aizturēšanas nosacījumiem: nepieciešams noskaidrot vai pārbaudīt patvēruma meklētāja identitāti vai valstspiederību; nepieciešams noskaidrot faktus, uz kuriem tiek pamatots iesniegums un kurus var noskaidrot, tikai veicot aizturēšanu, īpaši ja iespējama bēgšana; nepieciešams lemt par patvēruma meklētāja tiesībām ieceļot Latvijā; ir pamats uzskatīt, ka izraidīšanas procedūras ietvaros aizturētā persona iesniedza iesniegumu, lai kavētu vai padarītu neiespējamu izbraukšanas rīkojuma vai lēmuma par piespiedu izraidīšanu izpildi, un ir konstatēts, ka attiecīgajai personai nekas nav traucējis šādu iesniegumu iesniegt iepriekš; kompetentajām valsts institūcijām ir pamats uzskatīt, ka patvēruma meklētājs rada draudus valsts drošībai vai sabiedriskajai kārtībai un drošībai; ir konstatēta pārsūtīšanas procedūras nepieciešamība saskaņā ar Regulas Nr.604/2013⁴ 28.panta noteikumiem. Aizturēt patvēruma meklētāju ilgāk par sešām diennaktīm drīkst, tikai pamatojoties uz rajona (pilsētas) tiesas lēmumu.

121. Aizturētos patvēruma meklētājus izmitina Valsts robežsardzes Daugavpils pārvaldes Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā (AĀIC) "Daugavpils". AĀIC "Daugavpils" ir vienīgais aizturēto patvēruma meklētāju centrs, kas tika atvērts 2011.gadā. Sadzīves apstākļi šajā centrā atbilst patvēruma meklētāja īpašām uzņemšanas vajadzības un aizsargā viņa fizisko un garīgo veselību, kā arī atbilst nepilngadīgo īpašajām vajadzībām. Patvēruma meklētājus izmitina atsevišķās telpās, šķirti no aizturētajiem ārzemniekiem. Aizturēto patvēruma meklētāju ģimenes tiek izmitinātas kopā īpaši aprīkotā ģimenes blokā, atsevišķi no citām aizturētajām personām. Jāatzīmē, ka ar vecākiem esošās nepilngadīgās personas AĀIC "Daugavpils" ir izmitinātas, nevis aizturētas. Savukārt aizturētās nepilngadīgās personas bez pavadības tiek izmitinātas AĀIC "Daugavpils" telpās, kurās ir personāls un aprīkojums, lai ņemtu vērā viņu vecuma vajadzības. Aizturētajai nepilngadīgai personai tiek nodrošināta iespēja izglītoties, iesaistīties brīvā laika pavadīšanas pasākumos, tai skaitā rotaļās un atpūtas pasākumos, kas atbilst tās vecumam.

122. Patvēruma meklētajam par aizturēšanu mazāk ierobežojošo līdzekli var noteikt pienākumu noteiktā laikā, bet ne retāk kā reizi mēnesī reģistrēties Valsts robežsardzes struktūrvienībā, ja ir pamats uzskatīt, ka pastāv kāds no šādiem nosacījumiem: iesniegums iesniegts, lai nepamatoti iegūtu uzturēšanās tiesības; iesniegums iesniegts, lai nepamatoti izvairītos no izbraukšanas rīkojuma vai lēmuma par piespiedu izraidīšanu izpildes; patvēruma meklētājs izvairīsies no

---

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 26.jūnija regula Nr.604/2013 ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm.

patvēruma procedūras; konstatēti apstākļi, kas ir pamats patvēruma meklētāja aizturēšanai, bet, ņemot vērā viņa individuālo situāciju un apstākļus, aizturēšana būtu nesamērīgs ierobežojošs pasākums. Ja vairs nepastāv apstākļi, kas bija par pamatu ierobežojošā pasākuma piemērošanai, attiecīgo pasākumu atceļ.

V. KONVENCIJAS 5., 7. UN 8.PANTS

Izdošana – atbilde uz Komitejas 12.jautājumu

123.Latvija informē, ka pārskata periodā nav bijuši lūgumi izdot personas, par kurām ir aizdomas, ka tās ir veikušas spīdzināšanu Konvencijas izpratnē.

VI. KONVENCIJAS 10.PANTS

Mācības – atbildes uz Komitejas 13.jautājumu

124.Administratīvajiem tiesnešiem, kuri izskata ieslodzīto sūdzības par iespējamu spīdzināšanu vai pazemojošu attieksmi, tiek nodrošināta iespēja regulāri profesionāli pilnveidoties par šiem jautājumiem gan specifiskās lekcijās (Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – ECK) 3.panta piemērošana), gan arī apskatot ar spīdzināšanu saistītos jautājumus nodarbībās “Eiropas Cilvēktiesību tiesas aktuālā prakse”, “Augstākās tiesas administratīvo lietu prakse”, kas katru gadu tiek iekļautas mācību programmās.

125.2015.gada 16.janvārī administratīviem tiesnešiem tika rīkots seminārs, kas ietvēra šādas tēmas: ECK 3.panta piemērošana – teorētiskie un praktiskie aspekti; nepieciešamie nacionālie preventīvie pasākumi; Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse ECK 3.panta piemērošanas jautājumos. Šajā seminārā tika apskatīti jautājumi par nacionālajiem un starptautiskajiem spīdzināšanas preventīviem mehānismiem, par Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas novērojumiem un rekomendācijām Latvijai pēc pēdējām vizītēm, par Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, par Eiropas Padomes sistēmu spīdzināšanas novēršanas jomā, par iespējām izveidot preventīvu mehānismu uz Tiesībsarga biroja bāzes Latvijā un kāds labums no tā potenciāli būtu tiesām.

126.Mācību tēmas administratīvajiem tiesnešiem katru gadu no jauna izstrādā Mācību programmu darba grupas Administratīvo tiesību apakšgrupa, kuras sastāvā ir visu trīs administratīvo tiesu instanču priekšsēdētāji. Mācību tēmas tiek izvēlētas, ņemot vērā aktuālo tiesu praksi, problēmas, tiesnešu elektroniskos balsojumus par semināru tēmām, semināru novērtējuma apkopojumus, Tieslietu ministrijas ieteikumus par tēmām, kā arī šo darba grupu locekļu ekspertīzi. Mācību programmas tiek izstrādātas, ņemot vērā tiesnešu mācību vajadzības, jo pieaugušo tālākizglītība balstīta uz mērķauditorijas mācību vajadzībām, viņu darba aktuāliem jautājumiem, dalīšanos pieredzē, aktuālās prakses apspriešanu. Mācībās tiek skatīts gan nacionālais, gan starptautiskais regulējums, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse.

127.Mācību efektivitāte tiesnešiem tiek mērīta, ņemot vērā dalībnieku apmierinātības līmeni pēc semināra, kad dalībnieki, aizpildot novērtējuma anketas, sniedz savu vērtējumu par lektora profesionalitāti, tēmas aktualitāti un to, vai mācības

noderējušas darba vajadzībām. Tiek ņemti vērā arī tiesnešu ieteikumi turpmākām apmācībām.

128. *Prokuratūras likuma* 5.panta trešā daļa noteic, ka prokuroram ir pienākums regulāri papildināt zināšanas un pilnveidot profesionālās iemaņas un prasmes, kas nepieciešamas amata pienākumu pildīšanai. Pārskata periodā prokurori no visām prokuratūras struktūrvienībām aktīvi piedalījās semināros, mācību kursus, lekcijās un zinātniski praktiskajās konferencēs gan vietējā, gan starptautiskā līmenī, tostarp cilvēktiesību jomā (skatīt 2.pielikumu). Regulāras lekcijas cilvēktiesību jomā ik gadu tiek organizētas arī jaunajiem prokuroriem.
129. Ieslodzījuma vietu pārvaldes pakļautībā ir izveidots Mācību centrs, lai nodrošinātu Ieslodzījuma vietu pārvaldes padotībā esošo iestāžu amatpersonu profesionālo izglītību. Mācību centrā mācību saturu un izglītības sistēmas elementus, piemēram, apmācību vietu, apmācāmo skaitu, programmu klāstu, izvēlas atbilstoši amatpersonu vajadzībām.
130. Ieslodzījumu vietas pārvaldes Mācību centrs piedāvā mācību programmu “Ieslodzījuma vietu apsardze”, kuras ietvaros apmācāmie iegūst jaunākā inspektora kvalifikāciju. Pietiekami liela uzmanība tiek pievērsta blokam “Starptautiskie normatīvie akti”, kurā tiek apskatītas tēmas par cilvēktiesībām un to leģitīmu ierobežošanu, kā arī tiek skatīti jautājumi par spīdzināšanas aizliegumu, un amatpersonas tiek iepazīstinātas ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem.
131. Mācību centrā tiek pasniegts mācību priekšmets “Krimināltiesības”, kas ietver vairākus cilvēktiesību jautājumus. Mācību priekšmetā tiek apskatīts jautājums par apstākļiem, kas izslēdz kriminālatbildību, piemēram, tiek analizēts *Krimināllikuma* 31.pants, kas izslēdz atbildību aizturēšanas gadījumos, kad personai tiek radīts kaitējums, apskatot tiesiskas aizturēšanas nosacījumus un galējo nepieciešamību. Kriminālprocesuālās izziņas jomā apmācāmie tiek iepazīstināti ar valsts pozitīvu pienākumu nodrošināt efektīvu izmeklēšanas un tiesas procesu. Tiek skaidrots jēdziens “efektīva izmeklēšana” un jēdziens “efektīvs tiesas process”, kur labākai izpratnei ir analizēti Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi. Mācību programmas noslēguma darbā ir iekļauti jautājumi par spīdzināšanas jēdziena izpratni.
132. Ieslodzījumu vietu pārvalde savā darbā ņem vērā *Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijas Nr.(97)12 par sodu un piespiedu līdzekļa izpildes personālu*, kas noteic, pirmkārt, ka sabiedrībā izciešamo un ar brīvības atņemšanu saistīto sodu un piespiedu līdzekļu sekmīgai īstenošanai ir nepieciešami ļoti kompetenti, kvalificēti un uzticami darbinieki, lai šie sodi un piespiedu līdzekļi sasniegtu savu mērķi. Otrkārt, politika attiecībā uz personālu, kas nodrošina sodu un piespiedu līdzekļu izpildi, ir skaidri jāformulē īpašā dokumentā vai dokumentos, aptverot visus aspektus, kas saistīti ar darbinieku komplektēšanu un atlasī, apmācību, statusu, vadošā personāla pienākumiem, darba apstākļiem un mobilitāti.
133. No 2014.gada 6.maija līdz 2016.gada 30.aprīlim Valsts policijas koledža īstenoja Norvēģijas finanšu instrumenta programmas finansēto “Latvijas korekcijas dienestu un Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietu reforma” projektu “Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietu standartu uzlabošana”. Šī projekta ietvaros

tika izstrādāta mācību programma 40 stundu apjomā, dažādi mācību metodiskie līdzekļi, videofilmas, noslēguma praktiskais modulis un tests, iegūto zināšanu nostiprināšanai un pārbaudei. Projekta ietvaros tika izstrādāts mācību līdzeklis “Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietu amatpersonu ar speciālām dienesta pakāpēm darbības tiesiskie un praktiskie aspekti” un “Rokasgrāmata Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietu amatpersonām ar speciālām dienesta pakāpēm”. Pēc katrām mācībām dalībnieki veica mācību novērtēšanu. Valsts policijas koledža turpina īstenot šīs mācības arī pēc projekta noslēguma.

134. Valsts policijas koledžas pieaugušo neformālās izglītības programmas “Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietu amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm darbības tiesiskie un praktiskie aspekti” ietvaros 2015.gadā tika apmācīta 101 Valsts policijas amatpersona, savukārt 2016.gadā – 27 amatpersonas.
135. Valsts policijas koledža, lai izvērtētu mācību programmu efektivitāti, izmanto iekšējos un ārējos mācību efektivitātes izvērtēšanas mehānismus. Iekšējā mācību efektivitātes izvērtēšana notiek, vērtējot Policijas amatpersonu zināšanas, kuri ir noklausījušies kvalifikācijas celšanas kursus, kā arī minētos kursus izvērtē paši apmeklētāji. Ārējais efektivitātes izvērtēšanas mehānisms ir saistīts ar aptaujām par apmācītā personāla kvalifikāciju un konstatētajiem trūkumiem. Šādas aptaujas parasti tiek sūtītas policijas amatpersonu, prokuroru, tiesnešu vadībai, tiesībsargam un citām iestādēm.

VII. KONVENCIJAS 11.-13.PANTS

Ieslodzījuma apstākļi – atbildes uz Komitejas 14.jautājumu

136. Latvija informē, ka 2016.gadā ieslodzījuma vietu infrastruktūras uzlabošanai tika veikts iepirkums jaunā Liepājas cietuma būvprojekta izstrādei, un tā uzvarētājs novembrī pabeidza jaunā cietuma Liepājā būvprojekta izstrādi. Gada nogalē tika organizēts iepirkums minētā cietuma būvniecībai, un 2017.gada februārī tas tika izsludināts Iepirkumu uzraudzības biroja tīmekļa vietnē. 2017.gada 8.septembrī Ministru kabinets nolēma atlikt jaunā cietuma būvniecības uzsākšanu līdz 2020.gadam, vienlaikus nosakot tā būvniecības pabeigšanas termiņu 2023.gadā. Ņemot vērā minēto Ministru kabineta lēmumu, jaunā cietuma būvnieka iepirkums tika izbeigts. Tieslietu ministrija šobrīd strādā pie turpmākās rīcības plānojuma, lai nodrošinātu jaunā cietuma būvniecību Ministru kabineta lēmuma noteiktajā termiņā.
137. Olaines cietumā (Latvijas Cietumu slimnīcā) 2014.gadā tika palielināts kopējais vietu skaits līdz 120 gultām. Šobrīd slimnīcā ir četras nodaļas – ambulatori diagnostiskā nodaļa, psihiatrijas nodaļa, tuberkulozes un plaušu slimību nodaļa un aprūpes nodaļa. 2015.gada oktobrī tika pabeigts Olaines cietuma Atkarīgo centrs, un pakāpeniski no 2015.gada līdz 2016.gada beigām tika izveidotas 70 amatpersonu un darbinieku darba vietas. 2016.gada oktobrī Atkarīgo centrs tika nodots ekspluatācijā un novembrī uzsāka darbu, kā arī tika veikta Olaines cietuma apakštācijas ēkas rekonstrukcija un nožogojuma izbūve ar atbilstošu inženiertehnisko apsardzes līdzekļu aprīkojumu.

138. Pamatojoties uz *tieslietu ministra 2016.gada 15.septembra rīkojumu Nr.1-1/322 "Par brīvības atņemšanas iestādes likvidēšanu"*, ar 2017.gada 1.janvāri tika likvidēts Vecumnieku cietums. Turklāt 2016.gada oktobrī tika pabeigta Ilģuciema cietuma Izmeklēšanas nodaļas 1.korpusa 1.stāva renovācija, un decembrī pabeigta Valmieras cietuma Izmeklēšanas nodaļas renovācija.
139. Attiecībā uz ieslodzītā dzīvojamās platības lielumu Latvija sniedz šādu informāciju. Grozījumi *Latvijas Soduzpildes kodeksa* 77.pantā, kas stājās spēkā 2015.gada 14.jūlijā, noteic, ka dzīvojamās platības norma vienam notiesātajam nevar būt mazāka par 4 kvadrātmetriem, bet vieneslodzījuma kamerās – par 9 kvadrātmetriem. Ieslodzījuma vietās ir veikti nepieciešamie darbi, lai nodrošinātu ieslodzītajiem iespēju atrasties atbilstoša izmēra dzīvojamās telpās, piemēram, ieslodzīto dzīvojamās telpās tika samazināts guļamvietu skaits.
140. Visās ieslodzījuma vietās valsts budžetā atvēlētā finansējuma ietvaros pastāvīgi tiek veikti iespējamie ieslodzīto dzīvojamo telpu uzlabošanas darbi, proti, kosmētiskais remonts, sanitāro labierīcību maksimāli iespējama norobežošana, nodrošinot ieslodzītajiem pietiekamu privātumu.
141. Lai uzlabotu ieslodzītajiem uzturēšanas un sadzīves apstākļus ieslodzījuma vietās, 2016.gadā ieslodzījuma vietās tika veikti nepieciešamie remonta darbi. Daugavpils cietuma Grīvas nodaļā tika veikts satikšanās telpu, katlumājas un šķeldu padeves konveijera remonts, bet Daugavpils nodaļā tika veikta kanalizācijas tīkla, siltumtrases un ūdensvada rekonstrukcijas projekta izstrāde. Ilģuciema cietuma kluba ēkai veikts jumta remonts un zāles remonts, uzstādot skatuves konstrukcijas, gaismas un skaņas aparatūru un aprīkojumu, kā arī piegādājot jaunas mēbeles. Jelgavas cietumā veikts remonts ieslodzīto ēdnīcā un sporta zālē, un Jēkabpils cietumā veikts remonts 7.vienības ieslodzīto dzīvojamās telpās. Olaines cietumā (Latvijas Cietumu slimnīcā) izstrādāts tehniskais projekts gāzes katlumājas izbūvei, veikti atsevišķu ēku jumtu remonta darbi. Rīgas Centrālcietumā izbūvētas kameras personām ar funkcionāliem traucējumiem, pārbūvētas 1.korpusa mācību klases ieslodzīto mācību procesa organizēšanai, 3.korpusā pārbūvēta kamera ieslodzīto audzināšanas programmas "Mirjama" vajadzībām, kā arī veikts cietuma pārtikas bloka remonts.
142. Par neatbilstošiem apstākļiem ieslodzījuma vietās Tiesībsarga birojā 2014.gadā tika saņemti 66 iesniegumi, savukārt 2015.gadā iesniegumu skaits uz pusi samazinājās – līdz 34 iesniegumiem; 2016.gadā Tiesībsarga birojā tika saņemti 50 iesniegumi.
143. Attiecībā uz mūža ieslodzījumu Latvija sniedz šādu informāciju. *Latvijas Soduzpildes kodeksa* 50.⁴panta piektā daļa noteic, ka notiesātie ar brīvības atņemšanu uz mūžu (mūža ieslodzījums) soda izciešanu uzsāk režīma zemākajā pakāpē. Pēc ievietošanas cietumā viņiem šajā pakāpē jāizcieš ne mazāk kā septiņi gadi. Ja notiesātais pirmstiesas apcietinājumā un soda izpildes vietā izcietis vismaz septiņus gadus no piespriedē soda un atbilst augšminētā kodeksa 50.³panta ceturtās daļas nosacījumiem, viņu ar izvērtēšanas komisijas lēmumu var pārvietot no soda izciešanas režīma zemākās pakāpes uz soda izciešanas režīma vidējo pakāpi. Ne mazāk kā 10 gadus no piespriedē soda viņam jāizcieš soda izciešanas režīma vidējā

pakāpē, bet atlikusī daļa – soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē. No soda izciešanas režīma augstākās pakāpes notiesāto var atbrīvot no soda izciešanas nosacīti pirms termiņa likumā noteiktajā kārtībā. Saskaņā ar Krimināllikuma 61.panta sesto daļu nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu no soda nepiemēro, ja tas piespriests pilngadīgai personai par sevišķi smagu noziegumu, kas izdarīts pret personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, un ir saistīts ar seksuālu vardarbību.

144.*Latvijas Soduzpildes kodeksa* 50.⁴panta desmitā daļa noteic, ka tiesības valkāt personisko apģērbu, patstāvīgi apmeklēt cietuma medicīnas daļu, veikalu, ēdnīcu un bibliotēku, piedalīties pasākumos ārpus atsevišķā cietuma bloka neattiecas uz notiesātajiem ar brīvības atņemšanu uz mūžu (mūža ieslodzījums), kuri sodu izcieš atsevišķā slēgtā cietuma blokā ar pastiprinātu uzraudzību.

145. Notiesātajiem ar brīvības atņemšanu uz mūžu (mūža ieslodzījums), kuri sodu izcieš atsevišķā slēgtā cietuma blokā ar pastiprinātu uzraudzību, ir tiesības sazināties ar radniekiem un citām personām ar stundu ilgu videozvanu bez brīvības atņemšanas iestādes pārstāvja klātbūtnes: izciešot sodu soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē – trīs reizes mēnesī; izciešot sodu soda izciešanas režīma vidējā pakāpē – divas reizes mēnesī; izciešot sodu soda izciešanas režīma zemākajā pakāpē – vienu reizi mēnesī.

146.*Latvijas Soduzpildes kodeksa* 50.⁸panta pirmā daļa noteic, ka notiesātie ar brīvības atņemšanu uz mūžu (mūža ieslodzījums), izņemot sievietes, izvietojami atsevišķā slēgtā cietuma blokā ar pastiprinātu uzraudzību, nepieļaujot kontaktus ar ieslodzītajiem, kuri nav notiesāti uz mūžu. 2015.gadā *Latvijas Soduzpildes kodeksā* stājās spēkā grozījumi, kas noteica, ka uz mūžu notiesāto, kas sodu izcieš soda izciešanas režīma vidējā vai augstākās pakāpes blokā ar pastiprinātu uzraudzību, var pārcelt soda izciešanai uz telpām, kurās slēgtā cietuma soda izciešanas režīma attiecīgi vidējā vai augstākajā pakāpē sodu izcieš notiesātie, kuri nav notiesāti uz mūžu, ja tas veicinās notiesātā resocializāciju. Pēc šādas pārcelšanas uz mūžu notiesātajam ir visas tiesības, kas paredzētas notiesātajiem, kuri nav notiesāti uz mūžu, atbilstoši soda izciešanas režīma pakāpei. Lēmumu pieņēma brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka izveidota komisija. 2015.gada otrajā pusgadā pēc vizītēm ieslodzījuma vietās tiesībsargs secināja, ka jau ir atsevišķi gadījumi, kad šāda iespēja uz mūžu notiesātajiem ir dota.

147. Attiecībā uz apstākļiem īslaicīgās aizturēšanas vietās Latvija sniedz šādu informāciju. Pēdējo gadu laikā Latvijā ir notikuši vērienīgi renovācijas darbi policija īslaicīgas aizturēšanas vietās. Norvēģijas finanšu instrumenta programmas finansētā “Latvijas korekcijas dienestu un Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietu reforma” projekta “Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas vietu reforma” ietvaros no 2014.gada līdz 2016.gadam atjaunošanas un pārbūves darbi tika veikti kopumā 10 policijas iecirkņu īslaicīgās aizturēšanas vietās un 11 policijas iecirkņu pagaidu turēšanas telpās (Rīgas reģiona pārvaldes Ogres īslaicīgas aizturēšanas vietā, Zemgales reģiona pārvaldes Jelgavas, Bauskas, Jēkabpils un Aizkraukles īslaicīgās aizturēšanas vietā, Vidzemes reģiona pārvaldes Cēsu un Gulbenes īslaicīgās aizturēšanas vietā, Latgales reģiona pārvaldes Rēzeknes īslaicīgās aizturēšanas vietā, Kurzemes reģiona pārvaldes Liepājas un Saldus īslaicīgās

aizturēšanas vietā; Rīgas reģiona pārvaldes Rīgas pilsētas Brasas, Ziemeļu, Centra, Latgales, Kurzemes, Zemgales pagaidu turēšanas telpās; Rīgas reģiona pārvaldes Baložu, Olaines, Salaspils, Saulkrastu, Siguldas pagaidu turēšanas telpās). Šobrīd renovācijas darbi ir pabeigti visos objektos un tie ir nodoti ekspluatācijā, savukārt īslaicīgās aizturēšanas vieta Zemgales reģiona pārvaldes Dobeles iecirknī, par kuru iepriekš tika saņemts negatīvs vērtējums no Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas ekspertiem, no 2017.gada 1.jūlija ir slēgta.

148. Visās šajās īslaicīgās aizturēšanas vietās tika veikts kameru remonts, aprīkojot ar pret vandālismu drošām iebūvējamām mēbelēm (soliem, gultām, galdiem). Ierīkotas pret vandālismu drošas sanitārtehniskās ierīces, savukārt tualetes telpas tika norobežotas ar sienām, lai aizsargātu personas privātumu. Tika atjaunotas vai mainītas kameras durvis, pārstrādātas logu sistēmas (aizsardzībai mazāk izmantotas restes, bet vairāk – triecienizturīgais stikls). Visās šajās īslaicīgās aizturēšanas vietās tika uzlabotas ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmas, kā arī ventilācijas un elektrības sistēmas, tika veikti pastaigu laukumu uzlabošanas darbi, palielinot laukumu platību, izvietojot solus un jumtus nelabvēlīgu laikapstākļu gadījumiem un pagaidu turēšanas telpās (kamerās) tika veikts remonts, izvietoti iebūvētie soli, uzlabota ventilācijas sistēma, dabiskās un elektriskās gaismas piekļuve. Lai palielinātu drošību, visos projekta ietvaros renovējamajos objektos tika ierīkotas videonovērošanas sistēmas.

149. Attiecībā uz sadzīves apstākļiem nepilngadīgajiem Latvija informē, ka Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem ieslodzītajiem ir nodrošināti labi sadzīves apstākļi un pastāvīgi tiek veikti nepieciešamie darbi minēto apstākļu uzturēšanai atbilstošā līmenī. Laika posmā no 2014.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 31.decembrim nepilngadīgo ieslodzīto skaitu skatīt 1.pielikumā.

150. Nepilngadīgajiem ieslodzītajiem atbilstoši *Latvijas Sodū izpildes kodeksa* 61.³pantā noteiktajam ir pieejami vairāki sociālās rehabilitācijas līdzekļi: izglītošana – notiesātā iesaistīšana vispārējās, profesionālās un interešu izglītības programmās; notiesāto iesaistīšana sabiedriski lietderīgā nodarbināšanā (notiesāto darbs brīvības atņemšanas iestāžu saimnieciskajā apkalpē, komersanta izveidotajās darba vietās brīvības atņemšanas iestādē vai ārpus tās atkarībā no notiesātajam noteiktā soda izciešanas režīma, likumā noteiktā nodarbināšana bez atlīdzības); notiesātā sociālo problēmu risināšana, ņemot vērā ieslodzījuma radītās sekas (notiesātā sociālo prasmju uzlabošana, atjaunošana un apguves nodrošināšana, informācijas sniegšana par sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas iespējām pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes, personu apliecinošu dokumentu kārtošana); psiholoģiskā aprūpe; brīvā laika pasākumu organizēšana - notiesātā iesaistīšana kultūras, informatīvos, mākslas, pašdarbības un sporta pasākumos; atkarību mazināšanas programma – notiesātā iesaistīšana mērķtiecīgu un strukturētu pasākumu kopumā sociālo prasmju attīstībai, uzvedības modeļa pilnveidei un sociāli atbalstāmas vērtību sistēmas veidošanai.

151. No 2014.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 31.decembrim visās ieslodzījuma vietās, kurās atrodas nepilngadīgie ir nodrošināta iespēja iegūt vispārējo izglītību, iesaistoties pamatizglītības, vidējās vai speciālās izglītības programmās. Tāpat nepilngadīgajiem ieslodzītajiem tiek nodrošināta iespēja apgūt kādu no

profesionālajām kvalifikācijām – frizieris, pavāra palīgs, drēbnieks, apdares darbu strādnieks un informācijas ievadīšanas operators.

- 152.No 2015.gada līdz 2016.gada 31.decembrim, sadarbībā ar Valsts izglītības attīstības aģentūru, īstenojot ES fondu darbības programmas projektu⁵, Cēsu Audzināšanas iestādē 20 nepilngadīgajiem ieslodzītajiem tika nodrošināta iespēja piedalīties profesionālās pilnveides izglītības programmā “Apdares darbi un telpu remonts” un apgūt apdares darbu strādnieka profesionālās prasmes un zināšanas. Ilūgciema cietumā minētā projekta ietvaros bija iespēja pilnveidot profesionālās prasmes, piedaloties profesionālās pilnveides izglītības programmā “Nagu modelēšana” (piedalījās 1 nepilngadīgā ieslodzītā) un profesionālās pilnveides izglītības programmā “Pārdevēja darbs” (piedalījās 1 nepilngadīgā ieslodzītā) (skatīt 1.pielikumu).
- 153.Ieslodzījumā esošajiem nepilngadīgajiem ar īpašām vajadzībām, proti, ar mācīšanās traucējumiem, ar garīgās veselības traucējumiem vai ar garīgās attīstības traucējumiem, tiek nodrošināta iespēja iesaistīties izglītības programmās, kas atbilst viņu veselības stāvoklim un mācīšanās spējām. 2014.gadā tika īstenotas 7 speciālās izglītības programmas, kurās piedalījās 14 nepilngadīgie jeb 100% no nepilngadīgajiem ar īpašām vajadzībām, 2015.gadā tika īstenotas 6 speciālās programmas, kurās piedalījās 6 izglītojamie jeb 100% no nepilngadīgajiem ar īpašām vajadzībām, un 2016.gadā tika īstenotas 3 speciālās programmas, kurās piedalījās 3 izglītojamie jeb 100% no nepilngadīgajiem ar īpašām vajadzībām. Izvērtējot minētos rādītājus, ir secināms, ka trīs gadu griezumā samazinājies ieslodzījuma vietās īstenojamo speciālās izglītības programmu kopskaits, kā arī tajās iesaistīto nepilngadīgo ieslodzīto kopskaits. Šī tendence ir skaidrojama ar to, ka samazinājās ieslodzījumā esošo nepilngadīgo ar īpašām vajadzībām kopskaits.
- 154.Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem un Ilūgciema cietuma audzināšanas iestādes nepilngadīgajam nodaļā tiek organizēti sporta pasākumi un fiziskās aktivitātes, kultūras pasākumi (koncerti, tematiskie pasākumi, dzejas lasījumi), izglītojošie pasākumi (lekcijas, vispārīzglītojošo filmu demonstrēšana un to apspriešana) un mākslinieciskās pašdarbības (skatīt 1.pielikumu).
- 155.Visi nepilngadīgie notiesātie likumā noteiktā kārtībā tiek iesaistīti audzināšanas iestādes nepilngadīgajiem vai tās nodaļas un apkārtējās teritorijas uzturēšanas, uzkopšanas un labiekārtošanas darbos, kā arī notiesāto kultūras un sadzīves apstākļu uzlabošanas darbos bez atlīdzības. Šī resocializācijas pasākuma mērķis ir organizēt nepilngadīgo notiesāto spējām atbilstošu darba prasmju apguvi. Nepilngadīgie notiesātie uzturēšanas, uzkopšanas un labiekārtošanas darbos tiek iesaistīti ne vairāk kā 4 stundas dienā.
- 156.Sociālo darbu ieslodzījuma vietās, tajā skaitā Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem un Ilūgciema cietuma audzināšanas iestādes nepilngadīgajām

---

⁵ ES fondu darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 7.2.1. specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībā neiesaistītu jauniešu nodarbinātību un izglītības ieguvu Jauniešu garantijas ietvaros" pasākuma "Sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošana Jauniešu garantijas ietvaros" "Sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošana Jauniešu garantijas ietvaros" projekts.

nodaļā veic sociālie darbinieki darbam brīvības atņemšanas iestādē (turpmāk – sociālais darbinieks). Katrā ieslodzījuma vietā, kurā uzturas nepilngadīgie, ir sociālais darbinieks. Problēmjautājumi, kurus sociālie darbinieki risina, strādājot ar nepilngadīgajiem ieslodzītajiem, ir šādi: personu apliecinošu dokumentu noformēšana, dažādu valsts un pašvaldību institūciju, kurās jāvērsas sociālo palīdzību vai noteikto sociālo pakalpojumu saņemšanai pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma, kontaktinformācijas sniegšana, informācijas sniegšana par izglītības iespējam pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma. Atskaites periodā vienam nepilngadīgajam ieslodzītajam gada laikā vidēji tika nodrošinātas četras sociālā darbinieka konsultācijas.

157. Psiholoģiskās aprūpes pasākumus (psiholoģisko izpēti, psiholoģisko konsultēšanu, kā arī psiholoģiskās palīdzības sniegšanu krīzes situācijā) nepilngadīgajiem ieslodzītajiem īsteno speciālisti ar atbilstošu izglītību un profesionālo kvalifikāciju. Atskaites periodā ieslodzījuma vietās, kurās atradās nepilngadīgie ieslodzītie, psihologa funkcijas veica 4 speciālisti. Daļība psiholoģiskās aprūpes pasākumos ir brīvprātīga un notiek ar nepilngadīgā ieslodzītā piekrišanu (skatīt 1.pielikumu).
158. Izvērtējot nepilngadīgo notiesāto resocializācijas vajadzības, antisociālas uzvedības un atkārtota noziedzīga nodarījuma izdarīšanas riska pakāpi, ir secināms, ka daudzi nepilngadīgie ieslodzītie izdara noziedzīgus nodarījumus atrodoties alkohola, narkotisko vai psihotropo vielu reibumā, vai ar nolūku iegādāties apreibinošas vielas. Lai mazinātu nepilngadīgo ieslodzīto atkarības tieksmes, Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem no 2014.gada tiek īstenota Minesotas 12 soļu atveseļošanas programma, kā arī sadarbībā ar NVO “Latvijas Anonīmie Narkomāni” tiek organizētas anonīmo narkomānu atklātas sanāksmes. Šīs sanāksmes notiek arī Ilguciema cietumā Audzināšanas iestādes nepilngadīgajām nodaļā. 2014.gadā Minesotas 12 soļu programmā piedalījās 27 nepilngadīgie ieslodzītie (71% no kopējā nepilngadīgo skaita), 2015.gadā – 31 nepilngadīgais ieslodzītais (81,5% no kopējā nepilngadīgo skaita), 2016.gadā – 32 nepilngadīgie ieslodzītie (73% no kopējā nepilngadīgo skaita). Jāuzsver, ka daļība atkarību mazināšanas aktivitātēs ir brīvprātīga.
159. Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem, kā arī citās ieslodzījuma vietās tiek īstenota “Motivācijas programma ieslodzīto personu resocializācijas procesa aktualizēšanai un veicināšanai”, lai motivētu nepilngadīgos ieslodzītos veiksmīgai daļībai resocializācijas procesā, kā arī veicinātu viņu iekšējo motīvu un resursu apzināšanu. Programmā 2014.gadā piedalījās 17 nepilngadīgie ieslodzītie, 2015.gadā piedalījās 11 nepilngadīgie ieslodzītie, savukārt 2016.gadā – 17 nepilngadīgie ieslodzītie.
160. Bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas 2015.gadā veiktās nepilngadīgo ieslodzīto aptaujas rezultāti liecina, ka nepilngadīgie ieslodzītie savstarpējās attiecības raksturo, kā labas, viņi nav cietuši no emocionālās un fiziskās vardarbības no citu notiesāto un apcietināto puses.
161. *Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹panta pirmās daļas 6.punkts* noteic, ka ieslodzījuma vietas darbiniekam, kurš strādā ar nepilngadīgajiem, ir nepieciešamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā. No 2014.gada 1.janvāra līdz

2016.gada 31.decembrim visi Cēsu Audzināšanas iestādes nepilngadīgajiem un Ilģuciema cietuma audzināšanas iestādes nepilngadīgajam nodaļas darbinieki, kas ikdienā strādā ar nepilngadīgajiem ieslodzītajiem, ir apguvuši minētās zināšanas, piedaloties atbilstošās mācībās.

162. Nolūkā nodrošināt nepilngadīgo ieslodzīto saskarsmi ar ārējo pasauli, lai veicinātu nepilngadīgā sociāli lietderīgo saikņu saglabāšanu, 2017.gada 1.augustā spēkā stājās grozījumi *Latvijas Soduzpildes kodeksā*, papildinot 50.⁷pantu ar sesto daļu, kas paplašina nepilngadīgo notiesāto tiesības sazināties ar radniekiem un citām personām ar videozvanu reizi mēnesī uz laiku līdz 30 minūtēm bez brīvības atņemšanas iestādes pārstāvja klātbūtnes.
163. Attiecībā uz paveikto, lai uzlabotu medicīnas pakalpojumu kvalitāti ieslodzītajiem, Latvija vēlas informēt, ka laika posmā no 2014.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 31.decembrim ir veikti dažādi pasākumi ieslodzīto veselības aprūpes uzlabošanai.
164. Tieslietu ministrija ir izstrādājusi Ministru kabineta 2015.gada 2.jūnija noteikumus Nr.276 "Apcietināto un notiesāto personu veselības aprūpes īstenošanas kārtība", precīzi nosakot ieslodzīto veselības pārbaudes aprūpes organizāciju, ierodoties ieslodzījuma vietā, ieslodzīto primārās un sekundārās veselības aprūpes organizāciju ieslodzījuma vietā, ieslodzīto primārās un sekundārās veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanas kārtību ārstniecības iestādē ārpus ieslodzījuma vietas, ieslodzītajam nepieciešamo zāļu un medicīnisko ierīču iegādes un izsniegšanas kārtību, ieslodzīto veselības aprūpes organizāciju neatliekamās medicīniskās palīdzības sniegšanas gadījumā un citus jautājumus.
165. 2016.gadā Ieslodzījuma vietu pārvaldei sadarbībā ar Veselības ministriju izdevās atrisināt jautājumu par ieslodzīto, kuri slimo ar hronisko vīrusa hepatītu C, specifiskās ārstēšanas uzsākšanu. No 2016.gada ieslodzītie, kuriem ir hroniska vīrusa hepatīta C infekcija, tiek padziļināti medicīniski izmeklēti un nepieciešamības gadījumos tiek nozīmēta (ārstēšanu var nozīmēt tikai speciālisti no Latvijas Infektoloģijas centra) un ieslodzījuma vietu ārstniecības iestādēs nodrošināta specifiskā ārstēšana.
166. Veselības aprūpes kvalitātes uzlabošanai visas ieslodzījuma vietas ārstniecības personas ir atbilstošās medicīniskās asociācijas dalībnieki un apmeklē apmācības seminārus un lekcijas, ko organizē dažādās medicīniskās asociācijas. Ieslodzījuma vietu pārvalde veselības aprūpes kvalitātes uzlabošanai 3-4 reizes gadā organizē apmācību seminārus ieslodzījuma vietu vadītājiem, kuri informē savas iestādes ārstniecības personas par mūsdienu prasībām ieslodzīto veselības aprūpes īstenošanā. Par ieslodzīto gūto traumu reģistrēšanu skatīt Ziņojuma 182., 183.rindkopu.
167. Veselības inspekcija vidēji 180 reizes gadā pārbauda ieslodzītajiem sniegtās veselības aprūpes kvalitāti, kā arī katru gadu pārbauda ieslodzījuma vietu ārstniecības iestāžu atbilstību obligātajām prasībām, kas ir pieņemtas valstī, un nepieciešamības gadījumos sniedz rekomendācijas, kuras ir obligātas izpildei, un katru gadu pārbauda ieslodzījuma vietas sadzīves un sanitāri tehnisko stāvokli un nepieciešamības gadījumos sniedz rekomendācijas.

168. Četrās no deviņām ieslodzījuma vietām ir iespējams saņemt zobārstniecības pakalpojumus uz vietas. Ieslodzījuma vietās, kurās nav zobārsta, ieslodzītajiem tiek organizēta zobārstniecības pakalpojumu saņemšana ārstniecības iestādēs ārpus ieslodzījuma vietas. Daugavgrīvas cietums zobārstniecības pakalpojuma nodrošināšanu veica ārpus ieslodzījuma vietas ārstniecības iestādēs 2014.gadā – 1396 reizes, 2015.gadā – 1885 reizes, 2016.gadā – 2002 reizes. Šobrīd vairāk nekā pusē no ieslodzījuma vietu ārstniecības iestādēm nav iespējams nokomplektēt atbilstošu personālu (zobārstu).
169. Tiesībsarga birojā salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem 2015.gadā un 2016.gadā bija samazinājies sūdzību skaits par stomatologa pieejamību un pakalpojumiem. Starp saņemtajiem iesniegumiem vērojamas sūdzības, ka ieslodzītajiem tiek liegta iespēja apmeklēt stomatologu – higiēnistu un veikt profilaktiskus pasākumus mutes dobuma veselības uzturēšanai kā par valsts, tā personīgajiem līdzekļiem ne tikai cietumā, bet arī ārpus ieslodzījuma vietas esošajās medicīnas iestādēs.
170. Latvija informē, ka Ieslodzījuma vietu pārvalde zobārstniecības uzlabošanai ieslodzījuma vietās cenšas ieviest alternatīvus pasākumus, piemēram, 2017.gadā tika izsludināts konkurss par ārpus ieslodzījuma vietas ārstniecības iestādes, tajā skaitā zobārstniecības, pakalpojumu sniegšanu cietumu teritorijā.
171. Attiecībā uz veiktajiem pasākumiem, lai nodrošinātu savlaicīgu ieslodzītā nogādāšanu uz ārstniecības iestādēm ārpus ieslodzījuma vietas ambulatorai ārstēšanai, Latvija sniedz šādu informāciju. Ieslodzījuma vietu pārvalde 2015.gada 13.maijā izsludināja atklāto konkursu “Operatīvo transportlīdzekļu iegāde ar piegādi Ieslodzījuma vietu pārvaldes vajadzībām”, un 2015.gadā iegādājās 4 operatīvus transportlīdzekļus ieslodzīto pārvešanai no ieslodzījuma vietas uz ārstniecības iestādi ārpus ieslodzījuma vietas veselības aprūpes pakalpojuma saņemšanai. Vienlaikus Ieslodzījuma vietu pārvalde 2015.gada 25.septembrī izsludināja atklāto konkursu “Ieslodzījuma vietu pārvaldē esošo transportlīdzekļu pielāgošana operatīvā transportlīdzekļa statusam” un 2015.gadā pielāgoja divus Ieslodzījuma vietu pārvaldei piederošus transportlīdzekļus par operatīvajiem transportlīdzekļiem ieslodzīto pārvešanai no ieslodzījuma vietas uz ārstniecības iestādi ārpus ieslodzījuma vietas veselības aprūpes pakalpojuma saņemšanai. 2014.gadā uz ārstniecības iestādēm ārpus ieslodzījuma vietas tika pārvesti un apsargāti 2905 ieslodzītie, 2015.gadā – 2768 ieslodzītie, bet 2016.gadā – 2652 ieslodzītie.
172. Ambulatoro pakalpojumu saņemšana ieslodzītajiem tiek organizēta un nodrošināta tādos pašos termiņos, kā to var saņemt citi Latvijas iedzīvotāji. Ja medicīniskā palīdzība ir nepieciešama steidzami, tā tiek organizēta nekavējoties. Ieslodzījuma vietas ārstniecības personas pastāvīgi kontrolē un regulē pakalpojuma saņemšanas gaidīšanas ilgumu, un atbilstoši medicīniskajām indikācijām izvirza prioritātes pakalpojuma saņemšanai.
173. Attiecībā uz ieslodzīto nodarbināšanu kā mūsu palīgus, tiesībsargs pārskata periodā nav konstatējis, ka ieslodzītie tiktu nodarbināti kā mūsu palīgi, taču ir konstatēts gadījums, ka ieslodzītais ir nodarbināts kā sanitārs.

174.Šobrīd ieslodzītajām personām par iespējamiem pārkāpumiem savu tiesību aizsardzībai ir iespējams vērsties tiesībsargājošās iestādēs, Tiesībsarga birojā, kā arī citās tiesību aizsardzības institūcijās. Atbilstoši *Latvijas Soduzpildes kodeksa* 50.panta pirmajā, otrajā, trešajā un ceturtajā daļā noteiktajam notiesātajiem ir tiesības rakstīt iesniegumus valsts iestādēm, sabiedriskajām organizācijām un amatpersonām. Notiesātā iesniegumus par jautājumiem, kas saistīti ar brīvības atņemšanas soda izpildes apstākļiem, *Iesniegumu likumā* noteiktajā kārtībā izskata brīvības atņemšanas iestādes priekšnieks. Notiesātā iesniegumus par brīvības atņemšanas iestādes administrācijas izdotu administratīvo aktu un faktiskās rīcības apstrīdēšanu izskata Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieks *Administratīvā procesa likumā* noteiktajā kārtībā. Notiesāto sarakste ar ANO institūcijām, parlamenta Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisiju, Tiesībsarga biroju, prokuratūru, tiesu, aizstāvi, kā arī notiesātā ārvalsts pilsoņa sarakste ar savas valsts vai tās valsts diplomātisko vai konsulāro pārstāvniecību, kura pilnvarota pārstāvēt viņa intereses, nav pakļauta pārbaudei un tiek segta no brīvības atņemšanas iestādes līdzekļiem. Notiesātā sarakste ar valsts pārvaldes iestādēm tiek segta no brīvības atņemšanas iestādes līdzekļiem, ja notiesātā personiskās naudas kartē nav līdzekļu un notiesātais apstrīd šo iestāžu izdotu administratīvo aktu vai faktisko rīcību vai nosūta iesniegumu valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības saņemšanai.

175.Latvija informē, ka uz ikvienu ieslodzītās personas iesniegumu, kas saņemts Tieslietu ministrijā, normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā tiek sniegta atbilde.

176.Slēgta tipa iestādēs (ieslodzījuma vietās, psihoneiroloģiskās slimnīcās, sociālās aprūpes centros, policijas īslaicīgās aizturēšanas vietās u.c. iestādes) esošo personu cilvēktiesību aizsardzība ir viena no jomām, kurās savu resursu un kapacitātes ietvaros darbojas Tiesībsarga birojs, iespēju robežās dodoties vizītēs uz šīm iestādēm; vizītes pārsvarā ir vērstas uz saņemtās informācijas pārbaudi *post factum* par iespējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem. 2014.gadā ieslodzījuma vietās ir veiktas 12 vizītes (vizītes galvenokārt bija tematiskas, divos gadījumos tika veiktas ārkārtas vizītes), 2015.gadā – 10 vizītes (visu šo vizīšu mērķis bija noskaidrot atsevišķos iesniegumos un/vai pārbaudes lietās nepieciešamo informāciju), 2016.gadā – 12 vizītes (vizīšu mērķis bija pārbaudīt iesniegumos un pārbaudes lietās nepieciešamo informāciju, savukārt 4 vizītes bija tematiskās par veselības aprūpes pieejamību).

Vardarbība starp ieslodzītajiem – atbildes uz Komitejas 15.jautājumu

177.Saskaņā ar *Latvijas Soduzpildes kodeksa* 13.²pantu brīvības atņemšanas iestādes nodaļā, vienībā un kamerā notiesātais izvietojams, ņemot vērā brīvās vietas kamerās, notiesāto psiholoģisko saderību, veselības stāvokli, attieksmi pret smēķēšanu, iepriekšējo kriminālo pieredzi. Saskaņā ar *Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma* 11.panta ceturto daļu apcietinātos izvieto atsevišķi no notiesātajiem, izņemot gadījumu, kad notiesātie ievietoti izmeklēšanas cietumā sakarā ar cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Ar ieslodzītajiem tiek veiktas pārrunas, lai izvērtētu, ar kādiem ieslodzītajiem konkrētais ieslodzītais var atrasties vienā kamerā, pēc iespējas izslēdzot vardarbības pieļaujamību ieslodzīto starpā.

178. Ieslodzījuma vietās tiek veikta videonovērošana, lai mazinātu ieslodzīto savstarpējo vardarbību, un tādā veidā notiek ieslodzīto uzvedības kontrole. Ieslodzītajiem tiek sniegtas psihologa konsultācijas un tiek īstenotas dažāda veida resocializācijas programmas. Latvijā pēdējos gados tika ieviesti starptautiskajām prasībām atbilstoši risinājumi ieslodzīto sadzīves apstākļu un brīvības atņemšanas vietu infrastruktūras uzlabošanā, kas arī ir nozīmīgs faktors ieslodzīto psiholoģiskas spriedzes un vardarbības samazināšanai.
179. *Latvijas Soduzpildes kodeksa* 13.² panta otrajā daļā noteic, ka notiesāto, kurš ir palīdzējis atklāt citas personas izdarītu noziegumu un kuram tiesa *Krimināllikumā* noteiktajā kārtībā ir samazinājusi spriedumā noteikto sodu, izvieto atsevišķi no pārējiem notiesātajiem, ja viņš to ir lūdzis. *Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma* 11. pantā ir noteikts, ka apcietināto, kurš ir palīdzējis atklāt citas personas izdarītu noziegumu un kuram tiesa *Krimināllikumā* noteiktajā kārtībā ir samazinājusi spriedumā noteikto sodu, izvieto atsevišķi no pārējiem apcietinātajiem, ja viņš to ir lūdzis.
180. Rīgas Centrālcietumā ir izveidota speciāla nodaļa, kurā tiek izvietoti ieslodzītie, kuri bija tiesneši, tiesu sistēmai piederīgas personas, izmeklēšanas iestādes, kriminālsodu izpildes iestādes, operatīvo darbību veicošas valsts institūcijas, pašvaldības policijas vai citas ar valsts un sabiedrības drošības nodrošināšanu saistītas valsts institūcijas nodarbinātie, bijušie nodarbinātie, viņu laulātie vai pirmās pakāpes radnieki, kā arī personas, kuras sadarbojās ar procesa virzītāju un ir sniegušas liecības pret citiem ieslodzītajiem vai pret personām, kurām ir autoritāte noziedzīgā vidē, ja viņas to ir lūgušas vai ja šis fakts ir kļuvis zināms citiem ieslodzītajiem, nolūkā nepieļaut fizisku un morālu vardarbību ieslodzījuma vietās.
181. Ieslodzījuma vietu pārvalde veselības aprūpes kvalitātes uzlabošanai, tajā skaitā medicīniskā personāla izglītošanai, un lai efektīvāk varētu konstatēt vardarbību starp ieslodzītajiem, katru gadu organizē izglītojošo semināru ieslodzījuma vietu vadītājiem, kuri savukārt informē savas iestādes ārstniecības personas par mūsdienīgu prasībām ieslodzīto veselības aprūpē. Divas reizes gan 2015. gadā, gan 2016. gadā tika organizēti semināri darbinieku izglītošanai par minētajiem jautājumiem, pieaicinot arī Valsts tiesu medicīniskās ekspertīzes centra ekspertus.
182. Ieslodzījuma vietu pārvalde regulāri veic ieslodzījuma vietu ārstniecības iestāžu darbības pārbaudi, kurā obligāti tiek pārbaudīta traumu gadījumu noformēšanas kvalitāte un ieslodzījuma vietas administrācijas savlaicīga informēšana par traumām no ieslodzījuma vietu ārstniecības personu puses.
183. Ieslodzījuma vietu ārstniecības iestādes ārstniecības personāls veic ieslodzītā apskati un medicīnisko izmeklēšanu, nosaka pirmreizējo vai galīgo diagnozi, nozīmē, veic un organizē medicīniskās palīdzības sniegšanu, noformē medicīnisko dokumentāciju, veic ierakstus "Traumu reģistrācijas žurnālā" un aizpilda "Traumu apskates lapu"⁶, kura hronoloģiskā kārtībā tiek pievienota ambulatorā pacienta medicīniskajai kartei, kā arī aizpilda un iesniedz ieslodzījuma vietas

⁶ Skatīt Ministru kabineta 2015. gada 2. jūnija noteikumus Nr. 276 "Apcietināto un notiesāto personu veselības aprūpes īstenošanas kārtība" 9. punktu un 4. pielikumu.

administrācijas ziņojumu/izziņu par ieslodzīto, kurš guva traumu. Informācija par visām traumām, tajā skaitā vardarbības traumām, tiek sniegta traumas konstatēšanas dienā ieslodzījuma vietas administrācijai situācijas noskaidrošanai. Ieslodzījuma vietas administrācija veic izmeklēšanu par katru traumu, tajā skaitā vardarbības traumu.

184. Ieslodzījuma vietās ziņas par iespējamu vardarbību starp ieslodzītajiem tiek reģistrētas neatkarīgi no ieslodzītā izteiktās sūdzības. Konstatējot, ka starp ieslodzītajiem, iespējams, ir notikusi vardarbība, par notikušo tiek veikta pārbaude. Materiāls par iespējamu vardarbību starp ieslodzītajiem tiek nodots izskatīšanai ieslodzījuma vietu izmeklētājam. Materiāla pārbaudes laikā tiek veiktas resoriskās pārbaudes, pēc kuras pabeigšanas tiek pieņemts lēmums par tālāko virzību. Konstatējot, ka ir noticis noziedzīgs nodarījums un tam ir acīm redzamas sekas, kā arī gadījumos, ja ziņu atklāšanai par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu ir nepieciešams pielietot kriminālprocesa līdzekļus un metodes, nekavējoties tiek uzsākts kriminālprocess.
185. Nolūkā nodrošināt savlaicīgu, vispusīgu un objektīvu vardarbības starp ieslodzītajiem gadījumu izmeklēšanu, Ieslodzījuma vietu pārvaldes izmeklētāji pēc cietuma darbinieku informācijas nekavējoties uzsāk pārbaudi par ikvienu, iespējams, notikušu vardarbības faktu pret personu, kas atrodas ieslodzījumā. Vienlaikus jānorāda, ka pilnīgas informācijas saņemšana par šādiem faktiem un to izmeklēšana ir apgrūtināta, jo cietušās personas pašas bieži vien atsākās iesniegt iesniegumu, lai veiktu faktu pārbaudi, vai jau uzsāktajās pārbaudēs sniedz nepatiesus paskaidrojumus par miesas bojājumu gūšanas apstākļiem.
186. 2014.gadā ieslodzījuma vietās pieņemti 139 lēmumi par ieslodzīto soda izciešanas režīma pārkāpumiem, 2015.gadā – 142 lēmumi par ieslodzīto soda izciešanas režīma pārkāpumiem un 2016.gadā – 154 lēmumi par ieslodzīto soda izciešanas režīma pārkāpumiem, kas saistīti ar miesas bojājumu nodarīšanu. 2016.gadā par ieslodzīto savstarpējo morālo un fizisko ietekmēšanu tiesībsargs kopumā saņēmis 14 sūdzības.
187. Ieslodzījuma vietu ārstniecības iestādes un Ieslodzījuma vietu pārvaldes centrālā aparāta Medicīnas daļa veic monitoringu par ieslodzīto nāves gadījumiem. Ieslodzījuma vietas ieslodzītā nāves gadījuma iestāšanās dienā informē Ieslodzījuma vietu pārvaldi par nāves gadījumu un tā iespējamo cēloni. Visos gadījumos, kad ieslodzījuma vietās iestājas ieslodzītā nāve, tajā skaitā, ja nāve iestājas cienījama vecuma ieslodzītajam vai ieslodzītajam, kuram bija smaga un nopietna slimība, tiek veikta liķa autopsija ar mērķi noskaidrot nāves cēloni. Liķa autopsija tiek veikta ārpus ieslodzījuma vietas Valsts tiesu medicīniskās ekspertīzes centrā. Ieslodzījuma vietas, pēc autopsijas pabeigšanas, saņem aktu par ieslodzītā nāves cēloni, kas nepieciešamības gadījumā ļauj veikt nepieciešamās darbības, tajā skaitā turpmāku nāves gadījumu prevenciju.
188. Latvijā ieslodzījuma vietās 2014.gadā tika konstatēti 23 nāves gadījumi no slimībām un 4 pašnāvības gadījumi, 2015.gadā tika konstatēti 14 nāves gadījumi no slimībām un 3 pašnāvības gadījumi, bet 2016.gadā tika konstatēti 12 nāves gadījumi no slimībām, 3 pašnāvības gadījumi un 1 nāves gadījums no saindēšanās.

189. Atbildot uz Komitejas jautājumu par Tiesībsarga biroja kapacitātes celšanu, lai Tiesībsarga birojs varētu regulāri apmeklēt ieslodzījuma vietas, Latvija vēlas informēt par paveikto. 2016.gadā Tiesībsarga birojam tika piešķirts papildus finansējums neatliekamiem pasākumiem: ārzemnieku piespiedu izraidīšanas procesa novērošanas nodrošināšanai, tiesībsarga atalgojuma nodrošināšanai saskaņā ar *Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma* 6.panta otrās daļas 5.punkta grozījumiem, kā arī Tiesībsarga biroja darbinieku atlīdzības sistēmas pārskatīšanai. Lai sasniegtu tiesībsarga stratēģijā izvirzīto mērķu un uzdevumu izpildi, uzlabotu Tiesībsarga biroja darba organizāciju, panāktu darbaspēka resursu efektīvāku izmantošanu un nodrošinātu biroja juriskonsultiem vienmērīgāku darba slodzes sadali, 2015.gadā Tiesībsarga birojā tika veiktas strukturālas izmaiņas. Tika likvidēta Tiesiskās vienlīdzības nodaļa, kuras funkcijas tika integrētas biroja pārējās nodaļās. Informāciju par Tiesībsarga biroja darbu un finansējumu skatīt 6.pielikumā.

VIII. KONVENCIJAS 11. UN 16.PANTS

Savaldīšanas līdzekļi ieslodzījuma vietās – atbildes uz Komitejas 16.jautājumu

190. Saskaņā ar *Latvijas Soduzpildes kodeksa* 50.⁸pantā noteikto, uz mūžu notiesātajiem pārvietošanas laikā brīvības atņemšanas iestādes teritorijā var piemērot speciālo līdzekli – roku dzelžus, ja persona šajā laikā var apdraudēt to pavadošos darbiniekus vai pastāv pamatotas aizdomas par iespējamu notiesātā bēgšanu. Lēmumu pieņemt brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka izveidota komisija, to atkārtoti vērtēt pēc sešiem mēnešiem.

191. Kopš šo prasību iekļaušanas *Latvijas Soduzpildes kodeksa* 50.⁸pantā, ir praktiski izzudusi roku dzelžu piemērošana uz mūžu notiesātajiem. Gan Daugavgrīvas cietumā, gan Jelgavas cietumā, kur atrodas uz mūžu notiesātie, brīvības atņemšanas iestāžu priekšnieku izveidota komisija ne retāk kā reizi sešos mēnešos izvērtē katra uz mūžu notiesātā bīstamību un viņam pārvietošanas laikā brīvības atņemšanas iestādē piemērojamā speciālā līdzekļa – roku dzelži – nepieciešamību. Komisijas sastāvā iekļauj par notiesāto sociālo rehabilitāciju, uzraudzību, drošību un medicīnisko aprūpi atbildīgo daļu priekšniekus un cietuma psihologu, kas strādā ar uz mūžu notiesātajiem. Komisija arī izvērtē uz mūžu notiesātā resocializācijas vajadzības un uzvedību no iepriekšējās komisijas sēdes līdz kārtējai sēdei.

192. 2015.gadā pēc tiesībsarga vizītēm Jelgavas un Daugavgrīvas cietumā, kur sodu izcieš uz mūžu notiesātie, iepazīstoties ar lēmumiem par nepieciešamību piemērot speciālos līdzekļus – roku dzelžus, tiesībsargs secināja, ka pieņemto lēmumu kvalitāte ir uzlabojusies, tie ir izvērsti, ar katra komisijas locekļa argumentāciju un uz mūžu notiesātā viedokli, skaidrojumu. Lēmumi ir pamatoti un skaidri saprotams, kādēļ komisija ir nonākusi pie konkrētā secinājuma. Tiesībsargs konstatējis, ka tikai dažiem uz mūžu notiesātajiem komisija ir lēmusi par nepieciešamību piemērot rokudzelžus.

193. Pastāvīgas videonovērošanas kameras Daugavgrīvas cietumā tiek lietotas koplietošanas telpās (gaitenī, pastaigu laukumā, virtuvē). Veicot individuālu izvērtējumu notiesāto izvietojuma komisija var ievietot notiesāto dzīvojamajā

kamerā, kurā veic pastāvīgu videonovērošanu uz laiku līdz vienam mēnesim, pēc kā šis lēmums ir jāpārskata. Par sanitāro labierīcību norobežošanu no pārējās telpas skatīt Ziņojuma 140., 141.rindkopu.

194. Attiecībā uz paveikto ieslodzījuma vietu personāla izglītošanā par savaldīšanas līdzekļu izmantošanu, Latvija sniedz šādu informāciju. Programmā “Speciālo līdzekļu un speciālo cīņās paņēmienu pielietošanas instruktoru mācību programma” iekļautie jautājumi tiek skatīti cilvēktiesību un spīdzināšanas elementu nepieļaušanas kontekstā saskaņā ar ECK 3.pantu un tā piemērošanu dažādām situācijām. Amatspersonas tiek mācītas savā darbā ievērot cilvēktiesības, un šīs programmas ietvaros tiek skatīts jautājums par atbildību par speciālo līdzekļu un speciālo cīņās paņēmienu prettiesisku pielietošanu un tās sekām. Mācību programmas mērķis ir nodrošināt, ka kvalifikāciju saņēmušie instruktori, spēj mācīt ieslodzījuma vietā esošās dienestu pildošās amatpersonas. Instruktoriem regulāri notiek kvalifikācijas pilnveidošanas kursi, kur tiek atjaunotas viņu zināšanas, tajā skaitā cilvēktiesību jomā.
195. Ieslodzījuma vietu pārvaldes Mācību centrā programmu “Speciālo līdzekļu un speciālo cīņās paņēmienu pielietošanas instruktoru mācību programma” 2015.gadā pabeidza 8 personas, bet 2016.gadā – 13 personas. Mācību kursu “Ieslodzījuma vietu apsardze” 2014.gadā pabeidza 84 personas, bet 2015.gadā – 80 personas. Programmu “Darbs ar notiesātajām personām Resocializācijas centrā atkarīgajiem” 2016.gadā pabeidza 65 personas.

IX. KONVENCIJAS 14.PANTS

Cietušo tiesiskā aizsardzība, kompensācija un rehabilitācija – atbildes uz Komitejas 17.jautājumu

196. Saskaņā ar likuma “*Par valsts kompensāciju cietušajiem*” 1.pantu fiziskajai personai, kura *Kriminālprocesa likumā* noteiktajā kārtībā ir atzīta par cietušo, ir tiesības saņemt valsts kompensāciju par tīša noziedzīga nodarījuma rezultātā radīto morālo aizskārumu, fiziskajām ciešanām vai mantisko zaudējumu (skatīt Vispārējā pamatdokumenta 120. un 121.rindkopu). Informāciju par to, cik personas no 2014.gada līdz 2016.gadam pieprasījušas valsts kompensāciju, skatīt 5.pielikumā.
197. Tiesības saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumus no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām, vardarbībā cietušiem bērniem, bērniem-patvēruma meklētājiem ar īpašām uzņemšanas vajadzībām, kā arī cilvēku tirdzniecības upuriem noteiktas *Sociālās rehabilitācijas un sociālās palīdzības likumā* (skatīt Ziņojuma 66.-70., 95.rindkopu). Par valsts apmaksāto medicīnisko rehabilitāciju skatīt Ziņojuma 73., 74.rindkopu.
198. Sociālajai rehabilitācijai piešķirtie finanšu līdzekļi ļauj nekavējoties sniegt rehabilitācijas pakalpojumus visām personām, kuras tos pieprasa. Faktiskās sociālās rehabilitācijas pakalpojumu izmaksas no vardarbības cietušām pieaugušām personām un bērniem 2016.gadā bija 1 789 215 *eiro* un cilvēku tirdzniecības upuriem – 51 723 *eiro*. Savukārt 2015.gadā faktiskās sociālās rehabilitācijas pakalpojumu izmaksas no vardarbības cietušām pieaugušām

personām un bērniem bija 1 530 143 *eiro* un cilvēku tirdzniecības upuriem – 67 982 *eiro*.

- 199.2015.gada laikā sociālās rehabilitācijas pakalpojumus saņēma 114 pieaugušās personas, 2016.gadā – 295 pieaugušās personas. No šīm personām no fiziskas vardarbības 2015.gadā bija cietusi 71 persona, bet 2016.gadā – 167 personas. 2015.gadā šis pakalpojums tika nodrošināts 25% Latvijas pašvaldību, bet 2016.gadā – 40% pašvaldību. Lielākā daļa personu 2016.gadā bija cietušas no laulātā vai partnera vardarbības.
- 200.Sociālās rehabilitācijas pakalpojumus vardarbības rezultātā cietušiem bērniem 2016.gadā saņēma 2543 bērni, 2015.gadā – 2566 bērni, bet 2014.gadā – 2586 bērni. Cilvēku tirdzniecības upuriem paredzēto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņemšanu 2015.gadā uzsāka 8 personas, no kurām 3 personas pakalpojumu saņemšanu turpināja arī 2016.gadā. 2016.gadā minētos pakalpojumus uzsāka 14 personas.

X.KONVENCIJAS 16.PANTS

Personas ar invaliditāti – atbildes uz Komitejas 18.jautājumu

- 201.Pacienti jau psihiatriskās slimnīcas uzņemšanas nodaļā tiek informēti par slimnīcas iekšējās kārtības noteikumiem, un pacienti parakstās par iepazīšanos ar konkrētās nodaļas iekšējās kārtības noteikumiem. Tāpat pacients tiek aicināts norādīt savu tuvinieku vārdus un kontaktinformāciju, kā arī to, kādu informāciju ārstniecības persona drīkst sniegt šīm personām.
- 202.Psihiatriskajās slimnīcās ir izstrādātas veidlapas, kurās nepārprotami norādīts, ka tiek prasīta pacienta piekrišana ārstniecībai psihiatriskajā stacionārā. Neskatoties uz to, ka pacientam ir aizgādnis, kurš piekrīt pacienta stacionēšanai bez viņa piekrišanas, psihiatrs ievēro arī pacienta piekrišanu vai nepiekrišanu ārstniecībai un rīkojas atbilstoši *Ārstniecības likuma* normām.
- 203.Ja nepieciešamas personu stacionēt psihiatriskajā ārstniecības iestādē bez pacienta piekrišanas, psihiatru konsīlijs 72 stundu laikā izmeklē pacientu un pieņem lēmumu par personas ārstēšanu vai lēmumu pārtraukt psihiatriskās palīdzības sniegšanu bez pacienta piekrišanas. Psihiatru konsīlijs nekavējoties paziņo savu lēmumu pacientam, bet pacientam nelabvēlīga lēmuma gadījumā informē pacienta likumīgo pārstāvi.
- 204.Saskaņā ar *Ārstniecības likumu*, ja psihiatru konsīlijs ir pieņēmis lēmumu par psihiatriskās palīdzības sniegšanu bez pacienta piekrišanas, psihiatriskā ārstniecības iestāde par to rakstveidā 24 stundu laikā informē rajona (pilsētas) tiesu. Tiesnesis iesniegtos materiālus par psihiatriskās palīdzības sniegšanu psihiatriskajā ārstniecības iestādē bez pacienta piekrišanas izskata slēgtā sēdē psihiatriskajā ārstniecības iestādē, kurā ievietots pacients. Sēdē piedalās pacients (ja to pieļauj viņa veselības stāvoklis), prokurors, pacienta pārstāvis vai advokāts. Izskatot materiālus, tiesnesis uzklausa psihiatru konsīlija pārstāvi, pacienta pārstāvi vai advokātu, pacientu (ja tas ir iespējams), kā arī prokuroru un pieņem lēmumu uz laiku līdz diviem mēnešiem apstiprināt psihiatru konsīlija lēmumu vai atsaka to

apstiprināt. Pacients, pacienta pārstāvis vai advokāts 10 dienu laikā no tiesneša lēmuma paziņošanas dienas var tiesas priekšsēdētājam iesniegt sūdzību, bet prokurors – protestu.

205. Pacientam, kurš ir ievietots psihiatriskajā slimnīcā, ir tiesības saskaņā ar *Pacienta tiesību likumu* iesniegt sūdzību Veselības inspekcijā par administratīvā procesa kārtā pieņemtajiem lēmumiem (administratīvo aktu) un faktisko rīcību, piemēram, par pacientam piemērotās medicīniskās procedūras un ārstniecības metožu tiesiskumu.
206. Laikā no 2014.gada 1.janvāra līdz 2016.gada 31.decembrim Veselības inspekcijā izskatītas 150 sūdzības par pacientiem sniegto veselības aprūpi psihiatrijas jomā (2014.gadā – 41 sūdzība, 2015.gadā – 42 sūdzības, 2016.gadā – 67 sūdzības). Norādītajā laika posmā Veselības inspekcija, veicot ekspertīzes par pacientiem sniegto veselības aprūpi psihiatrijā, kā pamatotas ir atzinusi 28 sūdzības (2014.gadā – 5 sūdzības, 2015.gadā – 9 sūdzības, 2016.gadā – 14 sūdzības).

XI. CITI JAUTĀJUMI

Preterorisma pasākumi – atbildes uz Komitejas 20. jautājumu

207. Tiesiskā bāze preterorisma pasākumiem Latvijā noteikta *Nacionālā drošības koncepcijā*, kas 2015.gada 26.novembrī apstiprināta parlamentā. Lai stiprinātu koordināciju starp dažādām terorisma apkarošanā iesaistītajām valsts institūcijām, Drošības policijas pakļautībā ir izveidots Preterorisma centrs, kura uzdevumos ietilpst terorismu apkarojošo iestāžu darbības koordinēšana, savlaicīgas informācijas apmaiņas nodrošināšana, kā arī ar preterorisma aktivitātēm saistītās informācijas apkopošana un analīze. Būtiska nozīme terorisma apkarošanā ir efektīvai terorisma finansēšanas novēršanas sistēmai. Latvijā par iespējamo terorisma finansēšanas gadījumu identificēšanu un novēršanu atbildīgā institūcija ir Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests.
208. Lai atbilstoši reaģētu uz mūsdienu terorisma draudiem, 2014.gada 25.septembrī pieņemti grozījumi *Krimināllikumā*, kas nosaka kriminālatbildību par terorisma finansēšanu (88¹.panta pirmā daļa), un 2016.gada 15.decembrī pieņemti grozījumi *Krimināllikumā*, kas ievieš kriminālatbildību par normatīvajos aktos noteiktā aizlieguma dienēt ārvalsts vai cita starptautisko tiesību subjekta vai tā teritorijā izveidotajos bruņotajos spēkos, iekšējā karaspēkā, militārajā organizācijā, izlūkošanas vai drošības dienestā, policijā (milicijā) vai tieslietu institūciju dienestā pārkāpšanu (95¹.panta).
209. 2016.gada 4.februārī pieņemti grozījumi *Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likumā*, kas ļauj Ministru kabinetam nepieciešamības gadījumā piemērot ierobežojošus pasākumus pret organizācijām un individuālām personām, tai skaitā par terorismu.
210. 2017.gada 19.janvārī pieņemts *Gaisa kuģu pasažieru datu apstrādes likums*, kura mērķis ir nodrošināt pasažieru datu apstrādi, kas nepieciešama, lai veiktu analīzi terorisma, smagu vai sevišķi smagu noziegumu novēršanai, atklāšanai, kā arī valsts drošības apdraudējumu novēršanai.

211. 2016. gada 30. augustā Ministru kabinets apstiprināja Drošības policijas izstrādāto *Nacionālo pretterorisma plānu*. Plāna mērķis ir noteikt nacionālās pretterorisma sistēmas subjektu veicamos preventīvos pretterorisma pasākumus atbilstoši četriem terorisma draudu līmeņiem. Atjaunotajā plānā ņemtas vērā pēdējo gadu aktualitātes pretterorisma jomā, kā arī veikti precizējumi saistībā ar institucionālām izmaiņām nacionālās drošības sistēmā.
212. Ņemot vērā to, ka terorisma draudi valstī un arī ieslodzījuma vietās tiek vērtēti kā zemi, nekādi pretterorisma pasākumi ieslodzījuma vietās netiek veikti. Ieslodzījuma vietās šobrīd notiek pastāvīgs ieslodzīto iespējamās radikalizācijas monitorings.

-Teksta beigas-